

TIL STEDE

FOLKEKIRKEN I HADERSLEV STIFT 2015

MED PÆLERØDDER I SIT SOGN

STEDET AF STØRSTE BETYDNING

PRÆST PÅ LANDET

KIRKEGÅRDENE SKIFTER KARAKTER

AFSKED MED MANÉR

WAKE UP CALL

INDHOLD:	2	STEDET AF STØRSTE BETYDNING
	6	MED PÆLERØDDER I SIT SOGN – om kirken som anker i et travlt liv
	9	EFTERTANKE – et sted kan have betydning i sig selv
	10	HISTORIEN LEVER I KIRKEN – om et stort tab i et lille sogn
	12	PRÆST PÅ LANDET – sognepræsten i Notmark skriver om at være præst på landet
	16	MERE LIV I PRÆSTEGÅRDEN – da den blev bygget om til sognegård
	18	PROVSTEN & MYTEN OM SODAVANDSFABRIKKEN – om præsteboligen i byen
	21	STIFTS DAGEN 2016: – det der samler
	22	ET WAKE UP CALL – kirkens møde med flygtninge
	24	SÅ MENINGSFULDT SOM NOGET – om at være kontaktperson
	26	HVAD SKER HVOR? Sådan arbejder kirken i mødet med flygtningene
	28	EN AF DE MINDSTE MENIGHEDER LÆNGST MOD SYD – dansk kirke i Sydslesvig
	30	PRÆST UDEN EN FAST KIRKE – portræt af en af stiftets to døvepræster
	32	AFSKED MED MANÉR – præst slutter efter 33 år med at dele bibler ud i hele sognet
	34	TRÆDESTEN FOR TRADITIONEN – kirkegårdene skifter hastigt karakter
	38	KIRKEGÅRDE HAR TAGET HUL PÅ FREMTIDEN – om driften af kirkegårdene
	40	TIL STEDE I SYV PROVSTIER OG SYDSLESVIG
	48	TIL- OG FRATRÆDELSE

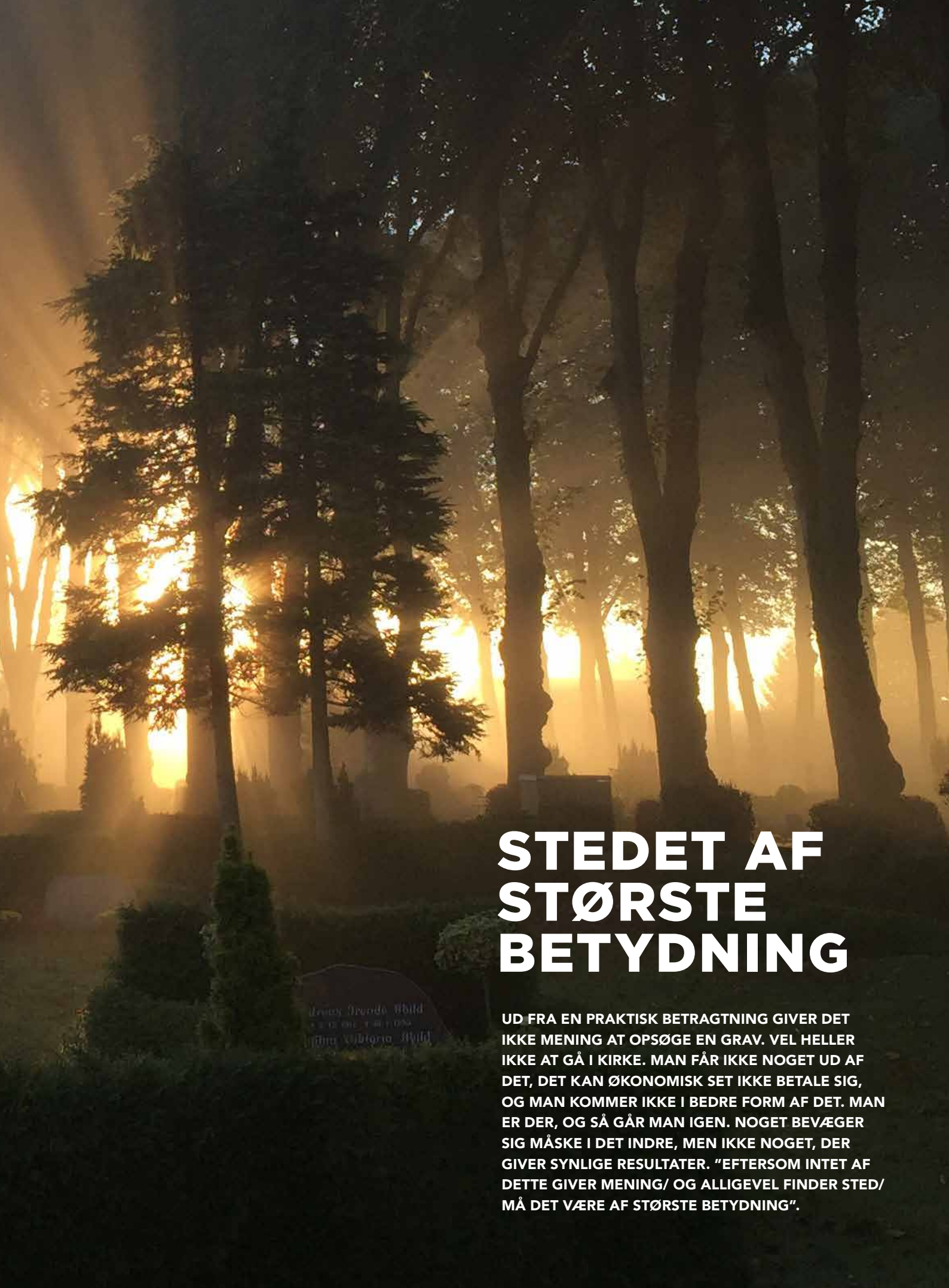
TIL STEDE

Velkommen til stede på stedet i Haderslev Stift. Dette års stiftsmagasin kredser om stedets betydning for mennesker, kirke og samfund. I en digital tidsalder, hvor vi har gjort meget for at ophæve betydningen af stedet og kan kommunikere med hinanden, købe ind og ordne alting bag ved hver sin skærm, er det, som om betydningen af steder og af at være til stede træder klarere frem for os – fordi det ikke længere er selvfølgeligt. I vores evangelisk-lutherske kirke har vi traditionelt set lidt skeptisk på betydningen af steder, fordi intet sted er mere helligt end andre, og troen er usynlig og har ikke brug for bestemte steder. Men selvom intet sted er mere helligt end andre, så er det menneskeligt at være bundet til steder og altid befinde sig på et bestemt sted med sin krop. Og når Gud er

blevet menneske, så har stedet også betydning for vores møde med troen og håbet og kærligheden.

Vi er ved at genopdage betydningen af stedet og af at være til stede som person, med sin krop og sin opmærksomhed. Og vi opdager betydningen af det lokale kirkeliv, af kirken og kirkegården – at gudstjenesten finder sted, og at mennesker kommer til stede sammen. Magasinet besøger forskellige steder i Haderslev Stift med de historier og den dagligdag, der udspiller sig dér. Der er fortællinger om at miste sit sted og skulle finde hjem et nyt sted, om hus og hjem, om mindesteder og mødesteder. Vi håber, at magasinet må være til glæde og inspiration til at se sig om på det sted, vi er. ■

Marianne Christiansen

STEDET AF STØRSTE BETYDNING

UD FRA EN PRAKTISK BETRAGTNING GIVER DET IKKE MENING AT OPSØGE EN GRAV. VEL HELLER IKKE AT GÅ I KIRKE. MAN FÅR IKKE NOGET UD AF DET, DET KAN ØKONOMISK SET IKKE BETALE SIG, OG MAN KOMMER IKKE I BEDRE FORM AF DET. MAN ER DER, OG SÅ GÅR MAN IGEN. NOGET BEVÆGER SIG MÅSKE I DET INDRE, MEN IKKE NOGET, DER GIVER SYNLIGE RESULTATER. "EFTERSOM INTET AF DETTE GIVER MENING/ OG ALLIGEVEL FINDER STED/ MÅ DET VÆRE AF STØRSTE BETYDNING".

Hvert år på den dato
 der tilfældigvis blev din fødselsdag
 tager vi toget til Århus
 for at besøge din grav
 som nu engang er det sted her i verden
 hvor du ikke er.
 På turen op gennem byen køber vi blomster
 og taler som på enhver anden dag
 indtil vi står foran stenen.
 Og på vej tilbage regner det altid.
 Eftersom intet af dette giver mening
 og alligevel finder sted
 må det være af største betydning.

Søren Ulrik Thomsen fra digtsamlingen "Rystet spejl", 2011 (Gyldendal)

Marianne Christiansen, biskop

Så snart, man er født, fylder man noget i verden. Man har sit sted. Med tiden kan man flytte sig – krybe, kravle, gå - og med teknikkens og pengenes hjælp bevæge sig hurtigere og hurtigere og længere og længere, måske om føje år til Mars. Men stadigvæk er mennesket til enhver tid på et bestemt sted.

"Jeg kan ikke være mere end et sted ad gangen," siger den voksne, forælderen, læreren, når der kræves mere tilstedeværelse. Eller det sagde de i hvert fald i min barndom. Måske skulle vi øve os i at sige det igen, så vi ikke får billedt os selv og andre ind, at vi faktisk kan og bør være flere steder på en gang og *multitasking* i effektiviseringens og omstillingsparathedens hellige navn.

Nej, et menneske kan kun være et sted ad gangen. Fordi vi er krop. Det er moderne at sige, at vi har en krop, og at denne krop kan disciplineres og optimeres som redskab for – ja, for hvad? For selvom der jævnthen er uenighed om, hvorvidt mennesket har en sjæl, så er der tilsyneladende enighed om, at mennesket, jeg, er noget, der burde kunne styre sin egen krop og altså er noget andet end den – hjerne, måske, men det er jo også en del af kroppen. Hvordan det end forholder sig: Kroppen befinder sig et sted, og så må resten af personen også være der. Men den er indimellem på flugt. Vi taler om manglende nærvær, manglende tilstedeværelse. I en togkupé kan man se samtlige sæder besat af mennesker bøjet over en lille firkantet flade med flimrende lys og to propper i ørerne – effektivt skærmet imod at skulle forholde sig til de andre kroppe, der er i det samme rum. Bilfirmaer reklamerer med ro på bagsædet, hvis børnene får monteret hver sin skærm – så behøver de ikke engang at skændes om, hvilken film de skal se, eller hvilket spil de skal spille, og de voksne kan slippe for deres evindelige spørgsmål: "Hvornår er vi der?" På den måde kan kroppene opholde sig på samme sted, mens sindene og opmærksomheden søger ud i andre egne, og man undgår at skulle genere hinanden ved at være til stede.

DEN STØRSTE ROS

Og dog er det næsten den største ros, vi kan give et andet menneske – at vedkommende er til stede. Det skulle jo være en selvfølge, men det er det ikke. At være til stede, er at holde sin

opmærksomhed og sit sind på det samme sted, som kroppen opholder sig, og sammen med dem, som befinder sig der. Tidligere havde man måske ikke så mange andre muligheder for flugt fra stedet end at læse eller dagdrømme. Nu, hvor det er helt almindeligt at have opmærksomheden bundet til en elektronisk flugtvej fra stedet, påskønnes det endnu mere, når et menneske rent faktisk viser udelte opmærksomhed på det sted, hvor det er.

KIRKEN OG KROEN

"Det er bedre at sidde på kroen og tænke på kirken, end i kirken og tænke på kroen." Sådan har det været god luthersk tankegang: Det er det indre, der tæller. Troen er usynlig, og dit forhold til Gud er ikke afhængig af, hvor din krop befinder sig.

Det har nok en forbindelse til Jesu samtale med den samaritanske kvinde (Johannes kap. 4), hvor hun spørger til, hvilket sted der er det rigtige sted at tilbede Gud – tempelbjerget i Jerusalem eller samaritanernes hellige bjerg Garizim. Jesus svarer: " - der kommer en time, da det hverken er på dette bjerg eller i Jerusalem, I skal tilbede Faderen (..)Gud er ånd, og de, som tilbeder ham, skal tilbede i ånd og sandhed."

Gud er ånd og altså ikke bundet til noget sted. Det svarer til, hvad allerede kong Salomon i Det gamle Testamente sagde ved templets indvielsesfest (1. Kongebog 8): "Bor Gud da på jorden? Nej, himlen og himlenes himmel kan ikke rumme dig; hvor meget mindre da dette hus, som jeg har bygget!"

Gud er lige nær i kirken og på kroen, på arbejdspladsen og på gemmestedet. Det understreges i Reformationen af Luther: Det gælder ikke om at opsøge særlige hellige steder, det gælder om at tjene Gud og medmennesket lige dér, hvor man er – i kald og stand. Så hvad enten man sidder i kirken eller på kroen, skulle man egentlig tænke på kærligheden til Gud og næsten - de mennesker, man deler sted sammen med i verden og hverdagen.

DE TIDLIGSTE KRISTNE

Men hvorfor har vi så steder, kirker, kirkegårde? Af praktiske grunde, kunne man svare. For at vi skal have steder at mødes og holde gudstjenester og bryllupper og begravelser under ordnede forhold og med tag over hovedet. Og det er vel også det grundlæggende.

Alligevel kommer stedet til at spille en større rolle end det praktiske. Fordi stederne er der, også når jeg ikke er der. Stederne kommer til at rumme større historier og minder, end det enkelte menneske kan.

De tidligste kristne opsøgte mindestederne for Jesus og for martyrerne. Gravene blev steder, hvor de levende samledes. Kirkerummene blev ikke bare praktiske huse, men udsmykket med skønhed for at fortælle historier om det himmelske og usynlige, og løfte sjælen.

Og sådan er det stadigvæk. Vi ved, at Gud er ånd og ikke bor i noget hus. Men vi er mennesker, der bor i huse og er bundet til steder. Og så meget vi end stræber efter at være åndelige, så vil vi altid lægge betydning og finde betydning i stederne. Grundtvig digter det i "Kirken den er et gammelt hus": "Husene dog med kirkenavn er os som hjemmet så kære. Dejlige ting i dem er sagt." Det er kroppen, der husker, stederne er vores minder.

STEDERNE ER DER STADIG

Det er en stor lettelse at opdage, at verden ikke bare findes inde i hovedet på mig selv, men at jeg kan gå hen og opsøge et sted, hvor jeg har været før, og som også eksisterer, når jeg er gået. Selv forandrer man sig, men stederne er der stadig.

Det gælder i det enkelte menneskes liv. I disse år ser vi ønsker om at blive viet uden for kirkens rum på steder, som betyder noget i det enkelte pars liv – steder, der rummer minder. Det er nok tidens tegn, at minderne bliver mere personlige, private, og ikke knytter sig til det fælles kirkerum, som man deler med så mange andre. Måske gælder det mest ved brylluppet, hvor den inderlige kærlighed imellem to mennesker søger sin egne steder. Ved begravelsen er det en lettelse, at den ensomme sorg kan bæres ind i det fælles rum, det sted, der er vant til at rumme sorgen. Og forkynde glæden.

DER, HVOR DU IKKE ER

Søren Ulrik Thomsens digt på forrige side rammer i hjertet både af, hvad kirkens og kirkegårdens sted betyder. For en praktisk betragtning giver det ikke mening at opsøge en grav. Vel heller ikke at gå i kirke. Man får ikke noget ud af det, det kan økonomisk set ikke betale sig, og man kommer ikke i bedreform af det. Man er der, og så går man igen. Noget bevæger sig måske i det indre, men ikke noget, der giver synlige resultater.

"Eftersom intet af dette giver mening/ og alligevel finder sted/ må det være af største betydning", siger digtet.

Der findes betydning, som ikke kan måles og vejes og give mening for fornuften, og som alligevel er det bærende i et menneskes liv. Og over for det kan man ofte ikke gøre andet end at bevæge sin krop hen til et sted og være der. Det gælder festen, og det gælder sørgefesten, det gælder at tage del i andre menneskers liv ved at være til stede i et rum, selvom man ikke kan sige eller gøre noget. Og det gælder i forhold til Gud – som er ånd og er til stede alle vegne, men som vi mennesker af kød og blod mødes med på stedet. Sammen.

I lyset er Søren Ulrik Thomsens digt om mindet, der finder sted, ved at man opsøger "det sted her i verden, hvor du ikke er," kunne man sige, at det samme gælder kirkens rum. Guds hus, kaldes det, men det er Guds hus på den måde, som kong Salomon og Jesus minder om: Det hus, hvor Gud ikke er. Det hus, der kan rumme fraværet.

Vi opsøger kirken og kirkegården for at være på det sted, der fortæller, at "Han er ikke her, han er opstanden, som han har sagt jer det," for at citere påskeevangeliet. Det sted, der minder om, at himlenes himle ikke rummer Gud, og at dem, vi har mistet, som er blevet usynlige og urørlige for os i denne verden, ikke er på noget sted, men i evigheden.

MINDESTEDER

Vi opsøger mindestederne, gravstederne for at opdage, at den døde er i vores minde og i vores liv og håb. Vi går i kirke for ligesom disciplene at opdage, at Kristus er usynlig tilstede i hele livet.

Vi går ind i kirken for at opdage lyset udenfor. Helt bogstaveligt. Jeg tror, at alle kirker er bygget for at gøre lyset synligt. Derinde i kirkens indre falder lyset på en særlig måde, som man kun får øje på, fordi det bliver begrænset til åbningerne.

Stedet er nødvendigt for at holde fraværet ud. De adskilte elskende ser på månen, fordi den er lige fjern og nær på begges sted. De adskilte og sørgende opsøger mindesteder. Vi, der længes efter Gud, opsøger de fælles steder for at leve med Guds fravær og nærvær og få øje på de mennesker, vi er til stede sammen med i dette liv. Derfor bliver stederne, kirkerne, kirkegårdene, stenene aldrig ligegyldige. De er af største betydning, når vi kommer til stede. ■

"Historisk har de haft kirke på de mest usandsynlige måder i Sydslesvig og alligevel formået at holde kirken og menigheden i live. Det viser, hvor meget vi kan, hvis vi vil, og det er en stor inspiration."

HUN HAR PÆLERØDDER I SIT SOGN

MENS MANGE ER BEKYMREDE FOR FOLKEKIRKENS FREMTID, OG AT DE UNGE VENDER KIRKEN RYGGEN, MENER KIRKEORDFØRER METTE BOCK AT REGISTRERE "EN STØRRE SULT I FORHOLD TIL AT FINDE DE SØJLER, VI KAN LÆNE OS OP AD." KIRKEN ER EN AF DEM.

Politikere er generelt engagerede mennesker, og i den henseende er 58-årige Mette Bock fra Liberal Alliance ligesom de fleste af sine kolleger. Hun lever et travlt liv med poster i flere bestyrelser, har flere ordførerskaber for sit parti, sidder i Folketingets udenrigspolitiske nævn og er netop blevet medlem af Folketingets Præsidium, Folketingets øverste ledelse.

Men på ét punkt skiller hun sig ud både fra både de fleste af sine politikerkolleger og de fleste af os andre: Hun har boet i samme sogn i udkanten af Horsens hele sit liv:

"Jeg har pælerødder i mit sogn," som hun siger.

Det samme har familien, fra hvilken der bor fire generationer i samme sogn. Mette Bock har således hele sit liv kun haft én sognekirke. Det betyder f.eks., at hun har kendt mange af de mennesker, der ligger kirkegården, som hun gerne lægger vejen ind omkring, når hun går tur. Det betyder også, at sognepræsten har kendt hende og hendes familie i mange års op- og nedture:

"Når man har så omkringfarende et liv, som jeg har, er det godt at have nogle ankre. Kirken og familien er ankre, og det sætter jeg mere og mere pris på, som årene går."

Fortroligheden med hendes egen gamle middelalderkirke og alt, hvad der foregår i den, spænder desuden et fortrolighedens rum ud over alle kirker:

"At vide, at det samme evangelium er forkyndt år efter år efter år i et rum, det gør, at man ikke føler sig fremmed, når man går ind i et andet kirkerum end sit eget. Selv om det selvfølgelig er noget særligt de steder, hvor man også ved, hvad murene fortæller om lokalsamfundet."

DET FØRSTE OG DET SIDSTE

At blive i sit barndoms sogn har hun selv valgt, men det tætte forhold til kirken fik hun med fra forældre, der ville det:

"Mine bedsteforældre gik i kirke, mine forældre gik i kirke, og de sad i menighedsrådet på skift. De tog mig i hånden, førte mig ind og læste højt af Bibelens fortællinger. Jeg mistede min lillesøster i en trafikulykke, som jeg overværede, da jeg var ni år, og jeg overværede min lillebrors fødsel året efter. Det første og det sidste, store ting omkring liv og død, der kom tidligt ind i mit liv på en meget dramatisk måde. Det betød også, at kirken tidligt kom ind i mit liv som et sted, man kunne søge trøst og ►

"Mine bedsteforældre gik i kirke, mine forældre gik i kirke, og de sad i menighedsrådet på skift. De tog mig i hånden, førte mig ind og læste højt af Bibelens fortællinger."

finde håb. Det tænkte jeg ikke over dengang, men når jeg i dag ser tilbage, har det selvfølgelig haft betydning."

Muligvis er det hendes egen rodfæstethed, der slår igennem – Mette Bock deler i hvert fald ikke den ængstelse for fremtiden, som mange inden for folkekirken har:

STØRRE NYSGERRIGHED

"Der bliver talt om sekularisering og om, at de unge vender ryggen til folkekirken. Men egentlig fornemmer jeg en større nysgerrighed og større åbenhed, ja, måske en større sult i forhold til at finde de søjler, vi alle kan læne os op ad. Kirken er en af de søjler – kristendommen er en af de søjler," siger hun.

Behovet for at kende sine rødder og sig selv bliver ikke mindre tydeligt i en verden, hvor vi møder andre trossamfund, og hvor vi nødvendigvis må spejle os i deres måde at leve på:

"Da jeg var barn, var der ingen, der skænkede det en tanke, at man var kristen, eller at man var medlem af folkekirken. Det var man bare, og det var vi alle sammen. Når vi i dag møder

andre trossamfund og andre måder at være troende på, bliver vi nødt til at se os i spejlet og spørge, hvad vi selv står for. Det synes jeg egentlig er meget sundt. Hvis vi hviler trygt i, hvad vi er, er det nemmere at være åbne i forhold til, hvad andre tænker og gør," mener Mette Bock.

KIRKEN PÅ LANDET

Kirken på landet en af de ting, der optager hende.

"Der er selvfølgelig sogne, der ikke er ret store, men det er ikke altid sognets størrelse, der afgør, om man kan have et levende kirkeliv. Det er mere afgørende, om der er en engageret menighed, og om man får rakt ud og får flest muligt med. Og jeg må sige, at det i den sammenhæng først og fremmest er os selv som medlemmer, der må rejse os, og det skal ske, før kirkerne er lukningstruede," som hun siger.

Hun afviser, at penge er løsningen:

"Penge er ikke en garanti for en levende kirke. Vi bruger for meget tid på økonomi. Det er mere spændende med en indholdsdiskussion."

GRÆNSEFORENINGEN

I den forbindelse henviser hun til kirken syd for grænsen. Mette Bock har netop påtaget sig formandsskabet i Grænseforeningen. Det handler bl.a. om mindretalskultur, og hvordan man lever sammen og møder hinanden i respekt og frihed. Kirken er en betydningsfuld markør i grænselandet, og naturligvis har Mette Bock øje for forskelle og ligheder mellem de to systemer: Folkekirken og Dansk Kirke i Sydslesvig.

"Historisk har de haft kirke på de mest usandsynlige måder i Sydslesvig og alligevel formået at holde kirken og menigheden i live. Det viser, hvor meget vi kan, hvis vi vil, og det er en stor inspiration. Nogle gange kan jeg godt se vores egen folkekirke som lidt tilbagelænet, gruset bliver revet fint på kirkegården, og kirkerne stråler, og vi har flotte sognehuse osv. – højt niveau, som vi sætter pris på. Men kirkens indhold og liv er ikke en følge af fine rammer. Hvis vi ikke vil, har vi ikke en levende folkekirke. Men jeg tror, vi er ved et vendepunkt. Vi leder efter fællesskaber og noget at læne os op ad. Jeg tror, at flere vil opsøge folkekirken. Det er meget livsbekræftende." ■

Mette Bock, medlem af Folketingets kirkeudvalg for Liberal Alliance, fremhæver bl.a. babysalmesang som et af initiativer, hvor folkekirken er blevet god til at invitere indenfor.

EN EFTER-TANKE...

Kirsten Sønderby, provst, Aabenraa Provsti

Et sted kan have betydning i sig selv. Det er lidt overset i dag, hvor vi centraliserer og tænker i samdrift og udnyttelse af ressourcer, at det for mange fortsat har betydning, at det er deres egen kirke, deres egen skole, deres egen historie.

Stedet er vigtigt, fordi det er på et bestemt sted, at vi hører sammen som folk og menighed, det er stedets fortælling om historie, menneske og kultur, der gør os til dem vi er. Vi bliver med andre ord fortalt ind i at være dem, vi er, ud fra den fortælling, vores sted giver os.

Det betyder ikke, at der ikke kan rokkes ved sognegrænser eller opnås ny samhørighed i et større geografisk område eller lignende. Det betyder blot, at vi skal være opmærksomme på de fortællinger, der er, og give os tid til at fortælle nye sammenhænge, hvis vores verden skal være større.

Ved provsteforeningens årsmøde sagde Bertel Haarder noget i retning af, at det da var dumt af menighedsrådene, hvis ikke de etablerede større enheder omkring drift af kirkegårdene. Altså at hvert sogn ikke behøvede at have sin egen graver, man kunne arbejde sammen osv. Det tror jeg også, man kan, men jeg tror, han overser betydningen af at have et menneske på stedet. En, som måske endda er en del af og/eller kan stedets fortælling. Den lokale graver. Som måske er det sidste menneske på arbejde i dagtimerne i det lille sogn. Den sidste duelige voksne på stedet. Måske er det også at være til stede som kirke? ■

HISTORIEN LEVER I KIRKEN

I EGVADE SOGN RINGER MAN SJÆLERINGNING, SOM DET ER SKIK OG BRUG FLERE STEDER I SØNDERJYLLAND, NÅR NOGEN I SOGNET DØR. FOR 100 ÅR SIDEN, UNDER 1. VERDENSKRIG, MISTEDE SOGNET 26 UNGE MÆND. DERES DØDSdag MARKERES OGSÅ MED SJÆLERINGNING, OG DE MINDES VED NÆSTE SØNDAGS GUDSTJENESTE.

”Vor kære Frue, ved det sidste Stormangreb er Deres Kære faldet ved et Rygskud. Han faldt ved min Side, og da jeg bøjede mig for at se, hvad der var sket med ham, fik jeg ingen Svar. Han havde skilt sig fra denne Verden. Uden at have lidt, havde han fundet sin Fred.”

Med disse ord, som oprindeligt blev skrevet på tysk, fik den unge hustru til 33-årige Bende Seest i efteråret 1915 besked om, at hendes mand var faldet i Frankrig, fem år efter at de to unge mennesker var blevet gift. Fredag den 25. september 2015, på soldatens 100 års dødsdag, ringede kirkeklokken for ham i Egvad Sogn, hvor han kom fra, lidt vest for Aabenraa. Tirsdag og torsdag i samme uge ringede sognets kirke for to af sognets andre unge mænd, der mistede livet i tysk krigstjeneste i samme september-uge. Søndagen efter, den 27. september, blev de alle tre mindet under gudstjenesten i kirken. Seks pårørende var til stede.

”MEGET DØR JO UD”

I dag er der 356 medlemmer af folkekirken i Egvad Sogn. I 1915 var der muligvis lidt flere, mener sognets præst, Inge With, fordi man havde flere folk på gårdene, og Egvad Sogn var og er et landsogn.

Men det lille sogn mistede i alt 26 mænd i tysk krigstjeneste under og umiddelbart efter 1. Verdenskrig.

”Otte af dem faldt i 1915. Det har været et kæmpe tab i familierne, og det har været virkelig gennemgribende i sognet,” siger Inge With. Hun og Egvad Sogns menighedsråd forestår sammen, at de faldnes død bliver markeret med sjæleringning, at de bliver mindet under gudstjenesten efterfølgende søndag, og at der bliver lagt en buket på nærtstående families grav, hvis en sådan findes, ellers ude ved mindestenen foran kirken.

”MEGET HØJTIDELIGT”

Det tjener kirken til ære, mener en efterkommer til en af dem, man mindes i kirken denne septemberdag. En del af de 26 mænd døde så unge, at de ikke havde nået at stifte familie, men soldaten Bende Seest havde fået fire piger. 76-årige Bende

Seest er søn af en af disse. Han var til stede i kirken den 27. september, da de tre soldater blev mindet, og sætter ord på, hvad kirkens markering betød:

”Det er dejligt, at de ringer sjæleringning, og det var meget, meget højtideligt med gudstjenesten. En rigtig skøn oplevelse. Meget dør jo ud, men at sådan en ting kan lade sig gøre, er rigtig fint,” siger han.

Det var Egvad Kirkes graver, der ringede og orienterede ham om sjæleringningen og inviterede til denne specifikke gudstjeneste.

”Men vi vidste godt, at det var 100 år siden, min bedstefar døde. Faktisk havde vi kort tid, før kirken kontaktede os, haft børnebørn på besøg, og de ville gerne vide mere om historien, så vi havde netop været i Egvad og set mindestenen foran kirken sammen med dem,” fortæller han.

PARALLEL TIL SYRIEN I DAG

Ved gudstjenesten søndag den 27. september var kirken fyldt til sidste plads med bl.a. konfirmander og dåbsgæster. De seks pårørende til de tre soldater, man mindedes, fyldte ikke meget, men alligevel udtrykker markeringen en slags ”gyldent snit” i kirkelig sammenhæng – det sted, hvor denne kirke udfylder sin unikke plads på rette tid og måde.

”Der er store følelser forbundet med alle dødsfald, men det er der også og stadig med disse mennesker, der døde for 100 år siden. Det er jo trods alt ikke længere siden, end at der i både kirke og sogn sidder nogle, hvis bedsteforældre det var, eller som har kendt familierne. På den måde er de stadig en del af menigheden – ligesom de døde, vi mindes ved gudstjenesten al-lehelgen. Og kirken er stedet, hvor vi har ritualer til at håndtere de store følelser. Det mødes man jo ikke over i forsamlingshuset,” som sognepræsten siger.

PERSONLIGT BERØRT

Projektet blev tænkt i menighedsrådet, og der er derfra, man går ud og taler med de af sognets ældre, der måske kan vide noget om gårdene eller de familier, der mistede.

”Det giver så også en anledning til at opsøge de ældre og bruge den viden, de har,” som Inge With siger. På den måde binder historien sogn og kirke sammen.

Menighedsrådets formand, Jes Jessen Iversen, kan stadig føle sig personligt berørt af de unge mænds skæbne:

”Det har været en forfærdelig tid. Én familie mistede tre sønner. De to fik man straks at vide var faldet, den tredje blev meldt savnet, og ham gik man jo og håbede på i mange år. Det må have været forfærdeligt. En anden ung mand tog en stor rododendron med hjem til sin kæreste, da han var hjemme på sin sidste orlov, inden han faldt. Pigen, der ikke siden blev gift, flyttede denne rododendron over på kirkegården, hvor den stadig står, stor og mægtig. Hun ligger begravet ved siden af.”

Menighedsrådsformanden trækker tråden op direkte til, hvad der sker i verden i dag:

”Jeg kan godt forestille mig, hvordan det er i Syrien i dag. Hvordan det var og er at leve i krig. Mange mennesker oplever stadig, at dem, man sender ud, ikke kommer hjem igen.”

Find listen med sognets faldne i perioden 1914-1919 på kirkens hjemmeside. ■

Brevet i sin helhed:

Vor kære Frue, ved det sidste Stormangreb er Deres Kære faldet ved et Rygskud. Han faldt ved min Side, og da jeg bøjede mig for at se, hvad der var sket med ham, fik jeg ingen Svar. Han havde skilt sig fra denne Verden. Uden at have lidt, havde han fundet sin Fred. Den kære Gud har ikke villet, at han skulle opleve Freden på Jorden, hvilket var hans varmeste Ønske. Gud har i stedet givet ham den himmelske Fred ved hans Død for sit Fædreland.

Ærede Frue, det er et hårdt Lod ikke at skulle ses mere. Men vi Mennesker er jo alle Gæster hernede. Deroppe i Himlen gives et smukt Gensyn. Bende var en kærlig god Kammerat og Ven. Vi kund-give hermed vore oprigtige Medfølelse.

*På gruppens vegne,
Claus Møller*

Malene Freksen, sognepræst, Notmark

Min mand bliver kørt hjem af en kollega efter et kursus. Det er forsommer. Alt er på nippet til at springe ud. Solen skinner. Og min mand beder sin kollega om at dreje ned ad vejen til gårdspladsen. "Det er da løgn! BOR du her?!" Ja, her bor vi altså. 40 meter lang stråtekket idyl.

Vi bor i en skøn præstegård: bindingsværk, stor park-lignende have, slesvigsk gård (stald og beboelse under samme længe¹). Hall-lignende indgangsparti, smukt plankegulv i de to store stuer en suite, smukt lysindfald fra sydsidens mange vinduer; med andre ord en ejendomsmæglers våde drøm

i liebhaverklassen, som så mange af landets øvrige smukke præstegårde. Og jeg får lov at bo her med min familie. Det er stort. Man bliver ydmyg. Det er tydeligt, man er kun en i rækken. Vi ville under normale omstændigheder ikke have råd til at bebo herligheden. Men lige nu får mine børn lov til at klatre rundt i havens mange æbletræer. Den rødbøg, jeg plantede sammen med min far, da vi flyttede ind for otte år siden, bliver rigtig flot om 50 år, men mon der bor nogen præst her så?

Min for-, for-, forgængers enke, Else Christensen og jeg gik en tur i haven for nogle år siden. Fru Else Christensen og pastor Frede Christensen var præstepar her i 37 år. "Tænk, hvis

PRÆST PÅ LANDET

PRÆSTEGÅRDEN I NOTMARK ER EN AF LANDETS ÆLDSTE, TAGRYGGEN DRYPPER AF ROMANTIK, OG STEDET EMMER AF HISTORIE. MEN DET VIGTIGE ER IKKE PRÆSTEGÅRDEN, DET ER TILSTEDEVÆRELSEN.

de havde plantet rødbøgen,” når jeg at tænke. Vi står begge og kigger beundrende op mod stuehuset, og Else Christensen siger: ”Det syn bliver man aldrig træt af.” Nej, Else Christensen og jeg gør ikke, for der knytter sig uudslettelige minder til dette hus og hjem. Ugeavisen spørger hvert år, om de må lave en julehistorie. Det er ikke julehistorien, de er interesseret i. Det er ikke præstens nok så ubehjælpelige eller vise ord. Det er præstegårdsidyllen. Der skal egentlig ikke så meget til: placér en grangren, og tænd et stearinlys, og så emmer der straks af jul og adventshygge. De får billederne, ugeavisen. Vær velkommen! Det er jo ikke kun mit. Det er vores². Og efter aftale deler

jeg gerne ud i mundrette bidder af idyllen og forestillingen om de altid velfriserede børn og den stressfrie jul på landet, som man nok skal se sig om andre steder end i nærheden af en sognepræst, men vi leger med på julelegene.

DET DRYPPER AF ROMANTIK

Den er smuk, præstegården i Notmark, idyllisk, det drypper af romantik ned ad tagryggen. At et engageret menighedsråd har fået den på samme gårdsplads beliggende forpagterbolig i fin stand, bidrager kun til det postkortagtige helhedsbillede. Men heldigvis bor vi ikke ”auf dem Präsentierteller”, et udtryk, en ►

FREDEDE PRÆSTEGÅRDE I HADERSLEV STIFT:

SØNDERBORG:

Notmark
Egen (kirkeladen)
Hørup
Ketting
(præstegård og ladebygning)
Lysabild
Sønderborg (provstegården)

Svenstrup

Ulkebøl (Bjørnemosen 1)
Asserballe

HEDENSTED:

Sognehuset i Aale
– den eneste fredede bygning i
Hedensted. Tidl. præstegård

AABENRAA:

Varnæs
Feldsted
Klipleve
Øster Løgum

HADERSLEV:

Øsby
Bevtøft
(fredning ophæves muligvis)

KOLDING:

Hjarup

FREDERICIA:

Herslev

VEJLE:

ingen

tysk kollega lærte mig. Vi bor nærmest i udkanten af sognet, omgivet af marker med en enkelt nær nabo mellem to mindre landsbyer. Og ja, der bliver holdt øje med, om der er lys i vinduerne hos os. Der er i sognet en tydelig bevidsthed om præstegården som et historisk aktiv: man er stolt af den smukke bygning med det særprægede mønstrede murværk i tavlene³. Præstegården har dannet motiv for et utal af malerier, tegninger, platter og postkort. På den måde er Notmark Præstegård præsent i form af en af keramikeren Emil Ruge gengivet platte i flere hjem i sognet – dog på flere måder mest på aftægten. Mentalt til stede er præstegårdens konfirmandstue, som konfirmanderne – to hold – bruger hver uge, men som også vækker minder om den årlige morgenkaffe med guldkonfirmanderne inden gudstjenesten. Også menighedsrådet holder sine møder i konfirmandstuen. Husets ældste sidder ofte med nattøjet på, når der indledes med en sang eller en salme. Er hun heldig, falder der et stykke kage af. De første år kom noget sådant ikke på tale. Da var det vigtigt at skille privatliv og arbejde ad. Med årene er jeg blevet mildere. Det er ingen skam, at der inde bag døren til konfirmandstuen leves et helt normalt familieliv.

”Jeg er glad for at bo i embedsbolig. Den er velvedligeholdet, og menighedsrådet sætter en ære i at holde den i en god stand, der gør et almindeligt, moderne familieliv praktisk muligt. Men det mest afgørende er at bo centralt i det sogn, man er sat til som præst. Det giver mening.”

HERMAN BANGS BARNDOMSHJEM

Als har mange smukke, gamle præstegårde. Her kan blot nævnes nabosognet, Asserballe, der som bekendt var forfatteren Herman Bangs barndomshjem og inspiration til erindringsromanen ”Det hvide hus”.⁴

Jamen, BOR du her? Det kan de også finde på at sige, de turister, der får stukket kameranlinsen, hvad der føles som helt ned i kaffekoppen en mandag formiddag. Ja, den er skam da beboet. Og Notmark Præstegård er Danmarks vist nok tredje ældste bygget i 1688⁵. Jeg er glad for at bo i embedsbolig. Den er velvedligeholdet, og menighedsrådet sætter en ære i at holde den i en god stand, der gør et almindeligt, moderne familieliv praktisk muligt. Men det mest afgørende er at bo centralt i det sogn, man er sat til som præst. Det giver mening. Vi kender hinanden. Jeg er aktiv i gymnastikforeningen, som så mange andre danskere er det. Jeg vil ikke sige, at det er i hallens omklædningsrum, jeg har store sjælesørgeriske samtaler – men næsten! Det giver i hvert fald mening at være til stede lokalt i et andet forum end kirkens alene. Og selvfølgelig er der ulemper, men fordelene vejer tungest!

KOMME HINANDEN VED

Når man bor på landet, kommer man hinanden ved. Siger man. Det er man nødt til, ellers kommer der slet ingen. Derfor er der gode kræfter i mit nuværende menighedsråd, for hvem det er vigtigt også at engagere sig lokalt i en månedlig fællesspisning, som forskellige grupper tager sig af. Menighedsrådet byder ind, og det synes jeg er flot. Vi vil gerne være med, der hvor de andre institutioner og foreninger er med. Og vi vil gerne samarbejde. Jeg tænker egentlig også, at vi tilbyder børnene en

sund, gratis og god fritidsaktivitet, som man ikke behøver at køre helt til Sønderborg efter, i form af børne- og ungdomskoret ved kirken under organisten Lars Bruuns ledelse. Ligesådan er kirkens damekor en mulighed for helt gratis at engagere sig musiksk – med mening. For mig er landsbypræstelivet meningsfuldt. Jeg får lov at være nogens præst. Tæt på der, hvor jeg bor. Og vi arrangerer gudstjenester hver søn- og helligdag, hvor korene gerne medvirker.

”For mig er landsbypræstelivet meningsfuldt. Jeg får lov at være nogens præst. Tæt på der, hvor jeg bor.”

MAN GØR GENGÆLD

Høstgudstjenesten, synes jeg, giver særlig god mening, her hvor kirken og præstegården og så mange andre ejendomme er omgivet af marker. Vi har ”talt” høstgudstjenesten op. Den bliver der fra mange sider lagt rigtig mange kræfter i. Jo mere kirken er repræsenteret lokalt og forankret i det øvrige institutionelle liv, desto mere naturligt kan det være at møde op – lad os bare sige ”gøre gengæld”. Det bliver det ikke ringere af. Men tro nu ikke, at alt straks bliver guld, bare fordi man spinder på det. Jeg har selvfølgelig også stået til lokale ikke-kirkelige arrangementer og holdt børnegudstjeneste for under 10 børn, hvoraf de to har været mine egne medbragte. Men vi bød ind fra kirkens side. Vi viser velvilje. Og den ene hånd vasker som bekendt den anden.

FRILUFTSGUDSTJENESTE PÅ LEGEPLADSEN

Geografisk strækker sognet sig langt med den smukke kystlinje, hvor Als’ østkyst rammer Lillebælt. Rent praktisk betyder det, at sognets ”hovedstad”, Fynshav, med kommuneskole, nyoprettet efterskole ”Epos”, børnehaven og Brugsen ligger ca. fem kilometer fra kirken og præstegården. Menighedsrådet er heldigvis meget indstillet på at bruge penge på transport til skolebørnene, når der er særarrangementer i kirken. Således var der for nogen tid siden et arrangement, hvor børnene hørte bibelhistorien om, at Jesus gik på vandet. Historien blev fortalt i kirken, og efterfølgende gik vi til de nærliggende sportsarealer, hvor

Sønderborg Ungdomsskole havde givet os mulighed for at leje deres waterballs. Skolebørnene i 3.-4. klassetrin fik nu helt konkret muligheden for at ”gå på vandet” i en kæmpe stor ballon i et stort bassin med 16 kubikmeter vand. Hvor skaffer man 16 kubikmeter vand fra? Det skaffer det nærmeste lokale frivillige brandværn. Kvit og frit. Til gengæld får de varm kaffe og kage. Det er jo Sønderjylland!

EFTERSKOLEN LEVERER ROLLESPIL

For ikke hver gang at skulle købe sig til en bustransport, kan man også gøre en dyd af nødvendigheden og flytte præsten til Fynshav i stedet for at flytte tredive børn til Notmark Kirke. Således blev der på børnehavens initiativ arrangeret en friluftsgudstjeneste på legepladsen. Året efter udvidedes arrangementet til også at omfatte de yngste klasser på den nærliggende kommunale skole, Fryndesholm Skole, og Midtals Friskole. Placeringen var Efterskolen Epos, som til hele sognet store fryd er en nystartet efterskole (august 2015) på den tidligere Danebod Højskole midt i Fynshav. Hele sognet – i hvert fald det meste af Fynshav - flagede den første søndag, alle efterskoleeleverne skulle starte. Nogle kom med færge fra Fyn og kunne se Dannebrog vaje. Andre kom fra hovedvej 8 og kunne ligeledes nyde synet. Om det betyder noget for kirken? Ja, det gør det da. De leverer rollespil for konfirmanderne, de kommer forhåbentligt til en julegudstjeneste, og de udvider i betragtelig grad den lokale brugs’ sortiment af chips og sodavand.

Så skidt med de turister, der foreviger præstegårdsidyllen med lidt for nærgående kameralinser. Det er alligevel kun mandag formiddag, jeg lægger mærke til dem. Og de sukker sikkert og tænker: gid man boede der. Og mit moderhjerter sprænges ved at tænke: Her vokser mine børn op. ■

¹Renæssancens Bygninger. Bygningskulturens dag 2006. Claus M. Smidt, 2006 side 71. Se også note 5.

²Der er tradition for julehistorie fra Notmark præstegård, se kirkens hjemmeside.

³tafel er feltet mellem tømmerstykkerne i en bindingsværksmur

⁴”Det var et hvidt Hus, og inde i Huset var Tapeterne lyse. Alle Døre stod aabne, ogsaa om Vinteren, naar der blev fyret med Brænde. Mellem Mahognimøblerne var der Marmorborde og ogsaa hvide Konsoller, som var komne fra Augustenborg, fra Slottet, naar de holdt Auktion.” Indledningen til Herman Bangs roman, her citeret fra side 13 i udgaven fra Gyldendals Bogklubber 1997.

⁵⁰”Opfattelsen af Notmark præstegård som landets ældste – skønt en god halv snes år yngre end den i Ubjerg, og med næsten ét århundrede overgået af præstegårdene i Rimso, Nimtofte og Moseby – er alligevel ikke helt så forfæjlet, når det angår anlægstypen. Som den eneste danske præstegård har Notmark præstegård beboelse, stald og lo i samme længe, kun adskilt ved tværgående skillerum. Denne samling af mennesker og dyr under fælles tag er et gammelt træk, med rod i jernalderens byggeskik, men næsten overalt forsvundet.” Gamle danske præstegårde, Flemming Jerk, 1978, side 278.

MERE LIV I PRÆSTEGÅRDEN

DER ER MERE TRAFIK OG FLERE MENNESKER I SOGNEHUSET I ULDUM I DAG, END DA HUSET VAR PRÆSTEGÅRD. DET MENER SOGNEPRÆST ANNETTE LYSTER-CLAUSEN. HUN BOR I VEJLE, MEN ARBEJDER BLANDT KIRKENS ØVRIGE ANSATTE I EN OMBYGGET PRÆSTEGÅRD I ULDUM.

Den prægtige præstegård i Uldum vest for Horsens er bygget til både at rumme præstens arbejds- og familieliv. Andet var utænkeligt, da den blev opført i 1914, og sådan fortsatte det i mange år.

I dag har den statelige bygning alligevel ændret funktion. Nu er den arbejdsplads for alle kirkens ansatte. Det vil herunder sige, at præsten er på arbejde, når hun er i Uldum. Hun bor nemlig i Vejle.

Til gengæld er der helt sikkert opstået et nyt kollegialt fællesskab omkring kirkens ansatte. De kan ellers ofte befinde sig fysisk i hver deres hjørne af kirkens matrikel.

Og der er også et større mylder af folk ind og ud af husets døre end før ombygningen.

”En præstegård er en privatbolig, hvor folk ikke sådan bare går ind. Efter ombygningen fungerer huset mere åbent, og folk går i højere grad bare ind og ud. Skal nogen sætte en buket blomster på kirkegården, går de også lige ind her i huset og snakker med graveren, og bagefter går ind til mig og fortæller måske om nogen, de synes har brug for et husbesøg. Præsten i nabosognet har barselsorlov, og hendes vikar har fået kontor her, fordi her var en arbejdsplads og et fællesskab. Det var praktisk, og det fungerer godt. Vores organist har kontor i huset, og menighedsrådet kommer her meget oftere end før, fordi der nu er bedre rammer. Mange flere dropper ind,” siger sognets præst, Annette Lyster-Clausen.

Niels Højsgaard, formand for menighedsrådet, er også så positiv, at ”tilfreds” ikke er dækkende:

”Det er gået over al forventning – vi har fået et fantastisk hus,” siger han.

NYT HUS TIL GRAVERNE

Der var to årsager til, at sognet søgte bopælspligten ophævet og præstegården bygget om.

Dels stod Uldum og Langskov sogne foran at skulle have ny præst. Den daværende havde været der i 20 år og gik foran i sagen, at bopælspligten på præstegården skulle søges ophævet – han mente endda, at det kunne påvirke antallet af ansøgere til de to små landsogne positivt.

Det spillede desuden ind, at sognet var blevet pålagt at etablere tidssvarende faciliteter til graverne. Et arkitektfirma havde tegnet på sagen, et lille hus i et hjørne længst væk fra præstegården. Det ville koste et par millioner kr.

”Vi slap noget billigere og fik samtidig et hus, som bruges meget mere og af flere,” konstaterer Niels Højsgaard.

STAND OG ANDRE TIDER

Murværket er rigt på fine detaljer, og vinduerne er mange og store. Præstegården er bygget, så den både inde og ude spejler en person af stand, men også andre tider.

Oprindeligt havde konfirmanderne hjemme på præsteboligens overetage. De rykkede ud, da man på et tidspunkt fik bygget en vinkel på præstegården. Der har konfirmander og minikonfirmander stadig hjemme.

Indtil 2009 blev alle møder holdt i konfirmandernes lokale. Det betød, at der hele tiden skulle ryddes op, så andre kunne komme til rene og pæne lokaler. Nu finder en del af møderne sted i præstens tidligere stuer ud mod haven.

Overetagen er lånt ud til det lokalhistoriske arkiv og en lille teatergruppe – sidstnævnte bruger mest rummet til opbevaring:

”Til gengæld hjælper de med kirkens krybbespil,” siger Annette Lyster-Clausen. Også et reformationsspil i by og kirke planlægges i samarbejde med teatergruppen.

Præsten har kontor, hvor kontoret altid har ligget; graveren har hjemme i den anden ende af huset, hvor der også er indrettet bad og omklædning til graverne. Det gamle køkken ud mod gårdspladsen og det store valnøddetræ fungerer i dag som opholdsrum og kantine. Præstesekretæren har kontorplads ovenpå.

Præsten er på arbejde, når hun er i Uldum, og hun har travlt. Pastoratet består ud over Uldum af Langskov Sogn, og

tilsammen er der i de to sogne godt 2600 indbyggere og godt 2300 medlemmer af folkekirken. Ud over gudstjenester, kirkelige handlinger, husbesøg, konfirmander, minikonfirmander samt tilbud til skole, børnehave og dagpleje står præsten bl.a. for sogneeftermiddage, en sorggruppe og en litteraturkreds. Hun prioriterer desuden og mener at være meget synlig og have plads i foreningslivet. Det handler bl.a. om fælles foredrag med højskolen, at være en del af gademusikfestivalen og at tage del i de to årlige fællesspisninger, hvor byens institutioner orienterer hinanden om, hvad der foregår og er på vej. ■

PROVSTEN & MYTEN OM SODAVANDSFABRIKKEN

GIVER DET MENING, AT PROVSTEN BOR I BYEN OG LIGE RUNDT OM HJØRNET HAR GÅGADEN, HVOR HAN BÅDE GENKENDES AF OG GENKENDER DE FLESTE? RINDER TIDEN UD FOR EN PRÆSTEBOLIG I BYEN?

Kim Eriksen, domprovst

Da vi for 16 år siden kørte til Haderslev og første gang skulle se domprovsteboligen, der muligvis kunne blive vores fremtidige hjem, var det med biskop Søren Lodberg Hvas' beskrivelse i øret af den bolig, hans familie og andre domprovstefamilier igennem årene med stor glæde havde boet i: *"I skal bare holde udkig efter et stort skrummel af et hus, der mest af alt ligner en nedlagt sodavandsfabrik."*

Da vi midt i oktober midlertidigt skulle flytte fra domprovsteboligen, hvor der er blevet konstateret skimmelsvamp, skete det med en anden bemærkning i øret fra et af menighedsrådets medlemmer: *"Jamen I har vel heller ikke været særligt glade for at bo der? Hvad er det nu, I kalder det? En nedlagt sodavandsfabrik!"*

Men intet kunne være mere forkert. For myten er kærlig ment, og det har været et stort privilegium fra den vidunderlige terrasse at kunne nyde udsigten over Damparken og byens mange røde tage. Men det er sikkert en stakket frist, ligesom tiden kan være ved at rinde ud for præsteboligen i byen.

MENNESKER AT MØDE

Og går man ud af døren på anden side af huset, er man på Præstegade med kun få hundrede meter til domkirken. Men lige så vigtigt: kun få hundrede meter til gågaden og mødet med alle de andre, som man nu møder, når man går ud for at handle. Haderslev er ikke større, end at man genkender rigtig mange af de ansigter, man møder. Og man er ikke i tvivl om, at man selv genkendes af de fleste. Og det er en gave for præsten i et stort bysogn ikke at skulle tilkæmpe sig opmærksomhed, ►

"Det er en gave for præsten i et stort bysogn ikke at skulle tilkæmpe sig opmærksomhed, men at få den givet. Ikke for sin egen skyld. Men til gode for embedet, som man har fået betroet at forvalte som et kald."

men at få den givet. Ikke for sin egen skyld. Men til gode for embedet, som man har fået betroet at forvalte som et kald. De tre af mine kolleger ved domkirken, der bor i embedsbolig – blot ikke her i byen, da de alle tre er gift med præster, der opfylder deres bopælspligt andre steder – har det på akkurat samme måde. De er erfarne og har haft mange år til at slå rødder i sognet, hvilket altså ikke alene er muligt ud fra en fast bopæl. Et kontor kan opfylde samme funktion – eller kan det? Sender de to ting forskellige signaler?

DET ER DOG FOR GALT!

Jeg har tit siddet på kontoret og set byens guider fortælle folk, at her bor domprovsten. Og jeg mener at kunne spore en interesse i folks reaktioner, som ikke er ligegyldighed og slet ikke nyfikenhed, men noget som jeg tillader mig at tolke som en positiv signalværdi. For jeg har altid tænkt, at hørte jeg en dag en forarget bemærkning om, at *"Det er dog for galt, at domprovsten skal bo på byen bedste adresse og i et kæmpe hus. Og kan han dog ikke betale sit hus selv, som alle andre skal? Og hvad er det dog, kirken bruger sine penge til?"* Så ville tiden for længst være løbet fra sådan en præstebolig i byen, og folk ville have afsløret en forkert signalværdi, længe før vi andre har fået øjnene op for det. Og hvor mange millioner skal boliger istandsættes for, før forargelsen faktisk vil være på sin plads?

SÅ SLUK DA FOR DE KLOKKER

Det er sket mere end en gang, at en far har ringet og beklaget sig over, at kirkeklokkerne har forhindret hans barn i at falde i søvn om aftenen. Så er det nu godt at kunne fortælle om sit eget barnebarn, der gjorde pædagogerne i børnehaven bekymrede for drengens udvikling, da han ofte sad og svingende et glas, som var det en klokke, og først forstod sammenhængen, da de fik at vide, at hans morfar var præst. Så stor glæde har dette barnebarn haft af klokkerne, at han nogle gange har gjort mig opmærksom på, når de har været ude af drift.

Og nu er det så mig, der savner det pulsslæg, som kvarter-slagerne giver, og aftenringningen kl. 22.00, som i Haderslev

altid har været et signal til soldaterne fra kasernen og alle vi andre om, at tiden nærmer sig sengetid, og at bedeslagene derfor bliver den aftenbøn, der er som en velsignelse i ens øre og lægger sig om ens hjerte. Det ved jeg endnu ikke, hvordan det bliver at undvære her oppe i den anden ende af byen. Det gode er dog, at her er der nye naboer at lære at kende og tale hen over hækken med. En anden god ting er, at jeg fra køkkenvinduet kan se Haderslev Stadion ganske tæt på. For her er der virkelig også et godt fællesskab at blive opslugt af, selv om det kommer lidt bag på én, at man også her er præsten. For når Sønderjyske er kommet uhjælpeligt bagud, er der som regel en behjertet sjæl, der siger: *Præst, kan du ikke bede en bøn for dem, for fodbold kan de da virkelig ikke spille!*

SÅ LÆNGE DET GIVER MENING

Har det her noget som helst med betydningen af præsteboligen i byen at gøre? Jeg ved det ikke. Men jeg ved, at det er noget andet at komme hjem til min barndomsby, Nr. Nisum, seminariebyen, i dag. Da jeg var dreng, boede de studerende på kollegieværelser rundt om seminariet, og lærerne byggede alle huse på grunde lige omkring. Der var ikke det store brug for parkeringspladser. Nu, derimod, fylder bilerne godt op, for alle kommer kørende langvejs fra, såvel de studerende som lærerne. Er det da så underligt, at nogle er begyndt at spørge, hvorfor seminariet i grunden ligger her? Det vil man måske ikke på samme måde spørge om, hvis præsteboligerne forsvinder fra bybilledet. For domkirken ligger der stadig, ikke til at overse. Det sætter trods alt præsteboligens betydning i relief. Men helt uden betydning er præsteboligen endnu ikke – heller ikke i byen. Men den tid kan komme. ■

"En anden god ting er, at jeg fra køkkenvinduet kan se Haderslev Stadion ganske tæt på. For her er der virkelig også et godt fællesskab at blive opslugt af. Selv om det kommer lidt bag på én, at man også her er præsten. For når Sønderjyske er kommet uhjælpeligt bagud, er der som regel en behjertet sjæl, der siger: "Præst, kan du ikke bede en bøn for dem, for fodbold kan de da virkelig ikke spille!"

I julen kommer himlen ned på jorden. Sådan er det i juleevangeliet, sådan er det i julesalmerne, og sådan er det i Arne Haugen Sørensens "Familiebillede" fra 2013. Et eksemplar af trykket er inkluderet i prisen for at deltage i Stiftsdagen 2016.

STIFTS DAG 2016: DET DER SAMLER...

DAGENS PROGRAM:

BISKOP MARIANNE CHRISTIANSEN:
Om salmer, der samler...

1. RUNDE MED WORKSHOPS

PANEL: fem medarbejdergrupper
præsenterer deres sogn og deres vinkel
på det at være kirke.

2. RUNDE MED WORKSHOPS

SAMLET SET:

Biskop Marianne Christiansen om
samlingssteder og opgaver i sogne,
provstier og stift.

Karsten Nissen om reformations-
jubilæet som samlingspunkt.

I pauserne vil stiftsudvalgene præsen-
tere deres arbejde, og man kan møde
stiftets ansatte m. fl.

*Tilmelding og mere om valggrupper
på Haderslev Stifts hjemmeside.
Deltagerpris: 325 kr.*

Bent Andreassen, teologisk konsulent, tovholder for Stiftsdagen

Haderslev Stift har tradition for en stor fælles dag på Haderslev Katedralskole hvert andet år. Sidste gang var i marts 2014, hvor op mod 500 deltagere var samlet. Nu ligger den næste Stiftsdag fast. Det bliver lørdag den 6. februar 2016 kl. 9.30-16.30 i Haderslev. Dagen retter sig mod menighedsråds-medlemmer, medarbejdere, præster og frivillige i og omkring kirken i Haderslev Stift og Sydslesvig. Intentionen er fælles INSPIRATION, at opleve i FÆLLESSKAB og LÆRING på den måde, at dagen giver nye vinkler på det, vi alle arbejder med i små og store sogne.

Temaet 2016 lyder "Det der samler..." Vi ved alle, at i folkekirken er der rummelighed og forskellighed og plads til, at unge og gamle, individer så forskellige vi er, kan gå i kirke og erfare, at når vi hører sammen og synger sammen, så er der noget, der står over forskellighed og individualisme. Vi af-individualiseres (med et fint udtryk af forfatteren Søren Ulrik Thomsen), når vi går i kirke. Perspektivet bliver større. Vi er mennesker, der glædes og forundres, og må gå derfra lidt anderledes, end da vi kom. Med et "Gå da frit, enhver til sit, og stole på Guds nåde".

Stiftsdagen vil med salmer, foredrag og 20 valggrupper give en række bud på erfaringer på det, der samler. Der bliver nye vinkler på de udfordringer, vi hver især står med, og der bliver mulighed for bare at dele glæden ved at være mange samlet om det, vi er fælles om og på hver vores sted arbejder med: kirkens liv og vækst. I kirker og sogne, blandt medarbejdere, præster og menighedsrådsmedlemmer. ■

ET WAKE UP CALL

FOLKEKIRKEN SKAL VÆRE KIRKE FOR ALLE KRISTNE I DANMARK, OG DERFOR SKAL VI LAVE GUDSTJENESTER, SÅ ALLE KRISTNE HAR ET STED AT GÅ TIL GUDSTJENESTE. DET SIGER BIRGITTE MØLDRUP, RESSOURCEPRÆST PÅ ASYLOMRÅDET OG SELV NABO TIL TO ASYL-CENTRE.

En morgen i september stod der som sædvanligt nogle mennesker på stationen i Røddekro og ventede på et tidligt tog mod København. Da det endelig kom ind på perronen, var også politiet kommet, og de ventende fik at vide, at de ikke kunne stige om bord, fordi toget var fyldt med mennesker, der ikke havde pas og gyldige papirer.

Det drama om flugt og vandring, alle havde fulgt på tv i ugevis, var nået til Røddekro.

Kirsten Sønderby, provst i Aabenraa, var en af dem, der var til stede på perronen den morgen. Men det var ikke kun hende, det var hele Danmark, der fik et *wake up call*. For selv om den store fortælling i medierne hurtigt blev, at flygtningene meget gerne ville tage imod mad og drikke, men helst slippe for asyl - de ville hurtigst muligt direkte igennem Danmark – så blev nogle af dem. Og i dag er flygtningene til stede i alle hjørner af Haderslev Stift. I det midlertidige modtagecenter i det tidligere sygehus i Haderslev, på de syv opholdscentre spredt ud over hele stiftet og ude i små og store byer overalt i stiftets syv kommuner. De flygtninge, som får opholdstilladelse, visiteres ud i kommunerne til et integrationsforløb efter en fordelingsnøgle, som Udlændingestyrelsen har fastsat.

KERNEOPGAVEN

Det er ikke kun kirken i Aabenraa, der følger med og prøver at definere sin opgave og opgaveløsning. Det gør en stor del af kirken. En nøgleperson i Haderslev Stift er sognepræst Birgitte Møldrup. Hun er sognepræst i Kollerup og Vindelev sogne med en bistandsforpligtelse i Jelling – og desuden nabo til to af opholdscentrene og Haderslev Stifts ressourcepræst på området.

Hun er krystalklar i relation til kerneopgaven:

”Folkekirken skal være kirke for alle kristne i Danmark, og derfor skal vi lave gudstjenester, så alle kristne har et sted at gå til gudstjeneste.”

Hun synes også, at folkekirken skal føle sig kaldet, når det gælder om at organisere diakonale eller mellem-menneskelige initiativer, som ikke kun er målrettet kristne, men alle asylansøgere.

”Helt enkelt for menneskers skyld, men også for at bringe disse mennesker en erfaret viden om det særlige, vi har. Vi skal generøst vise folk fra andre himmelstrøg, hvordan den danske kirke er formet. At vi har Grundtvig, og at han betyder noget helt særligt for den måde, vi er fællesskab på. Det skal vi eksponere.”

VEJEN TIL OPHOLD

Alle asylansøgere registreres juridisk på Center Sandholdm i Birkerød. På grund af det store tryk på systemet blev der i sensommeren 2015 etableret tre midlertidige modtagecentre – et af disse på det tidligere sygehus i Haderslev.

Efter et ophold på nogle dage her sluses ansøgerne ud i opholdscentre, hvor de bor, mens deres sag behandles. Opholdscentrene ligger overalt i landet og åbner og lukker efter behov. Aktuelt ligger der syv i Haderslev Stift – et i Sønderborg, et i Bolderslev, et i Uge, et i Nordborg (et udslyningscenter), et i Sommersted og to i Jelling: Center Jelling og Center Sandvad.

I gennemsnit er asylansøgerne mellem tre og syv måneder på opholdscentrene.

Hvis ansøgeren får opholdstilladelse, visiterer Udlændingestyrelsen ham eller hende videre til en bestemt kommune, og det treårige integrationsforløb starter.

Visitationen sker bl.a. på baggrund af et kvotesystem, der skal fordele flygtningene jævnt over hele landet. Kvotesystemet kan ses på siden nyidanmark.dk

Ægtefæller og børn, der kommer til Danmark som familiesammenførte, kommer direkte ud til det familiemedlem, de har fået sammenføring med, og går således uden om modtage- og opholdscentre.

I 2015 kom der ifølge Udlændingestyrelsens fordelingsnøgle 1.155 flygtninge til kommunerne i Haderslev Stift.

INTERNATIONAL MENIGHED

Birgitte Møldrup har selv været med til at etablere en international menighed i Jelling, hvor det ene af Vejle Provstis asylcentre ligger. Det andet ligger ved Hvejsel lidt nord for Jelling.

På centrene oplever Birgitte Møldrup og alle, der har kendskab til området, at asylansøgerne er i et uafklaret rum, hvor tankerne er mange og usikkerheden stor.

Det kan man – om man kommer fra kirken eller andre sammenhænge - møde med gæstfri adfærd og adspredelse: Nogen at tale med, nogen at spille med, at drikke kaffe med, tage på udflugt med, nogen der introducerer.

Når flygtningene er visiteret videre ud i kommunerne, opstår nogle andre behov:

”Hvor det på centrene kan være vanskeligt at målrette sit arbejde, fordi man ikke ved, hvor længe asylansøgerne er der, så ved man, hvem der er hvor og hvor længe, når der er visiteret ud i kommunernes integrationsforløb. Der kan man lave kvindegrupper, mandegrupper, kulturmøder, sprogcafé, lektiehjælp og faste rammer for at spise sammen en gang om måneden i større fora,” siger Birgitte Møldrup.

ET NYT FØLGESKAB

Desuden ønsker mange flygtninge kontaktpersoner, og mange danskere vil gerne være det.

Kirsten Sønderby i Aabenraa er selv en af dem, der har meldt sig. ”Det er en mulighed, der ligger lige for, og som mange i kirken kan have overskud til. Meget kan man føle sig afmægtig over for, men dén opgave er mulig at løfte,” siger hun.

Hendes kontaktfamilie er et ungt par på Høje Kolstrup i Aabenraa: ”Jeg vil gerne være til hjælp og støtte. Oversætte breve, forklare osv. Men jeg håber også, at det bliver nogen, jeg og min familie kan være sammen med. Et nyt følgeskab,” siger hun.

Desuden arbejder Kirsten Sønderby på at præsentere opgaven for provstiets menighedsråd, herunder om man kan etablere et tilbud til menighedsråd, der gerne vil høre mere fra erfarne kontaktpersoner, inden de kaster sig ud i noget lignende.

Også Fælleskirkeligt Integrations Netværk i Haderslev etablerer i øjeblikket mange kontakter mellem frivillige, der melder sig, og syriske familier.

Kirsten Sønderby arbejder desuden på muligheden for at finde en præst, der i Aabenraa Provsti kan og vil være omdrejningspunkt for asyl- og flygtningeområdet, ligesom biskoppen i Haderslev Stift arbejder på at finde midler til området. ■

TO MODELLER

I Haderslev Stift er der lige nu to hovedspor i den måde, kirken organiserer mødet med nye danskere på.

VIA ANSATTE: I Kolding Provsti står en sognepræst for engelsksprogede gudstjenester en gang om måneden. Desuden har provstiet ansat en fælles tværkulturel medarbejder, som har været der længe og derfor repræsenterer kontinuitet. Det betyder, at det tværkulturelle arbejde er kendt, og medarbejderen kan trække på et stort antal frivillige.

VIA NETVÆRK: I Haderslev er flere kirker gået sammen i Fælleskirkeligt Integrations Netværk. Det er et rent diakonalt fællesskab på tværs af teologiske forskelligheder og består af Luthersk Mission, Gl. Haderslev Kirke, domsognet og to frikirker.

Netværket indebærer, at man har én kontaktflade over for kommune og sprogcenter, men også at man har et samarbejdsforum, som enkeltpersoner og grupper kan knytte an til.

Ordningen i Haderslev har kørt stabilt i flere år. Folkekirkens Asylsamarbejde henviser bl.a. til denne måde at organisere sig på som god. Kirsten Münster, sognepræst i Haderslev Domkirke, er en af folkekirkens kontaktpersoner til netværket.

Advokatægteparret Aref og Amira sammen med børnene Mariam, Rose og Aram og deres danske kontaktperson, menighedsrådsmedlem Finn Bruhn fra Løjt.

"SÅ MENINGSFULDT SOM NOGET"

FØR KRIGEN VAR BÅDE AREF OG AMIRA ADVOKATER I ALEPPO I SYRIEN. I DAG KÆMPER DE SOM FLYGTNINGE I DANMARK MED AT FORSTÅ OG FINDE SIG TIL RETTE I EN NY KULTUR MED ET SVÆRT SPROG. FINN BRUHN FRA MENIGHEDSRÅDET I LØJT ER SOM KONTAKTPERSON EN AF DERES LIVLINER TIL FREMTIDEN I DANMARK.

Når flygtninge får opholdstilladelse i Danmark, fordeles de ud i kommunerne efter et bestemt kvotesystem.

I 2013 blev 253 ifølge denne fordelingsnøgle visiteret til at bo i kommunerne i Haderslev Stift. Af dem kom 32 til Aabenraa. En af dem var 42-årige Amira. Året efter kom hendes mand, 46-årige Aref.

I kortform kan de beskrives som forældre til tre, syrere af nationalitet, men kurdere af etnicitet. De boede i Aleppo og er advokater af fag og uddannelse.

Fordi kuglerne helt bogstaveligt fløj dem om ørerne i deres nu ødelagte bolig i Aleppo, sidder de nu i en lejlighed i Aabenraa.

"Man kan ikke leve i Aleppo," som Aref siger.

HVIS DU VIL HØRE MERE OM AT VÆRE VENSKABSFAMILIE

KONTAKT:

- Haderslev Domkirke, Kirsten Münster, sognepræst
- Simon Peters Kirke i Kolding: Elizabeth Padillo Olesen, tværkulturel medarbejder, eller Elsebeth Fischer-Nielsen, tidl. med i opstarten af folkekirkens tværkulturelle arbejde i Ribe
- Kristkirken, Kolding, Edel Hansen, Kristkirkens repræsentant i provstiets tværkulturelle arbejde
- Løjt Kirke, Finn Bruhn, menighedsrådsmedlem

Livet er i behold, men opgaven med at starte forfra er ikke enkel. Til gengæld har de en livline, der vil dem det godt: 67-årige Finn Bruhn fra Løjt.

”Han hjælper os med dansk, med papirer, med alt,” siger Amira.

”Det er så meningsfuldt som noget, man kan beskæftige sig med,” siger Finn Bruhn.

Forleden bistod han Aref med en varmeafregning fra boligselskabet. Den kan være svær at afkode for alle, men på grænsen til umulig, når man er ny i landet, ikke kan ret meget sprog og ikke helt har sluppet frygten, flugten og et år i uvished om hinandens skæbne.

I det felt træder et hastigt stigende antal danske kontaktpersoner til:

”De – vi – kan både være redskaber til at klare det praktiske liv og en vej til ind til det at leve og bo i Danmark,” mener Finn Bruhn. Han forestiller sig ikke, at der bliver ro i Syrien de næste 20-30 år.

”De fleste, der får midlertidigt ophold, vil blive her, og derfor er assimilation vigtig – at de får hjælp til at forstå og blive optaget i den danske kultur.”

SPROGUNDERVISER

Den 67-årige tidligere konsulent i Pædagogisk-Psykologisk Rådgivning i Vejle er meget optaget af ”sin” kurdisk-syriske familie og dens vilkår og muligheder, men er ikke bleg for at indrømme, at han også selv får noget ud af det.

”Deres kultur interesserer mig. Hvor boede de, hvordan så deres hus ud, hvad skete der, hvor stor er familien, hvor sekulære er de, er de sunni eller shia – den slags. De kan bruge mig, og jeg synes, det er kanon interessant at være sammen med dem. Giv og tage, det er det elementære her i livet, og at være kontaktfamilie er en god social forretning, som mest giver overskud,” siger den 67-årige sprogkonsulent.

Ud over at være menighedsrådsmedlem i Løjt og kontaktperson til Aref og Amira er Finn Bruhn medlem af Dansk Røde Kors i Aabenraa. Her er han sprogunderviser, og det var i den

sammenhæng, han lærte det syriske advokat-par og deres tre børn, Mariam på 13, Rose på 12 og Aram på syv år at kende.

De var ikke den eneste familie, der ønskede danske kontaktpersoner – ønsket er meget stort hos mange flygtninge, siger han.

”Det kan handle om hjælp med papirer, samtalerne med skole og børnehave, måske spiser man sammen, og måske tager man på en udflugt. I den sammenhæng ser jeg den danske familie som et redskab. Men nogle er mere klar til integration og ser kontaktpersonen som en vej til den danske kultur og det at leve og bo i Danmark. Og så er integrationsprocessen i gang.”

Aref og Amira er så langt i deres proces, at de har medvirket ved dannelsen af noget så dansk som en kurdisk-dansk forening i Aabenraa. Det er en folkeoplysende forening, der kan danne ramme om fest og fællesspisning, men hvor man også kan have undervisning, høre foredrag, se film og tale sammen i et tværkulturelt forum. Finn Bruhn har hjulpet foreningen med at blive godkendt af kommunen.

KIRKELIGT REGI

I starten var Finn Bruhn og hele projektet forankret i Dansk Røde Kors.

”I Røde Kors nyder man godt af, at der er nogle penge, som man kan søge, hvilket gør det nemmere at stable aktiviteter på benene,” siger Finn Bruhn.

Alligevel siver projektet måske langsomt over i folkekirkeligt regi. To andre menighedsrådsmedlemmer i Løjt er blevet kontaktpersoner via Finn Bruhn:

”De havde erfaring og overskud, og sådan et projekt passer nok meget godt til mange i kirken,” konstaterer Finn Bruhn.

Derudover har han været i kontakt med både provstiet og Fælleskirkeligt Integrations Netværk i Haderslev med henblik på at afklare, om der kan etableres nogle grundstrukturer, så alle ikke skal starte forfra.

Opgaven er åbenlys. Både i 2015 og 2016 visiterer fordelingsnøglen godt 1100 flygtninge til at bo i Haderslev Stift. ■

HVAD SKER HVOR?

LISTEN BLIVER LØBENDE OPDATERET PÅ HADERSLEV STIFTS HJEMMESIDE

KIRKERNE I HADERSLEV OG KOLDING HAR LANG TRADITION FOR TVÆRKULTURELLE TILBUD, MEN DER ER AKTIVITETER MANGE ANDRE STEDER, OG DER ER EN KLAR BEVÆGELSE I HELE STIFTET I RETNING AF FLERE TILBUD TIL FLYGTNINGE OG MIGRANTER.

LÆS MERE:

WWW.INTERCHURCH.DK - bl.a. med salmer og liturgier på andre sprog

WWW.ASYLSAMARBEJDE.DK - bl.a. med en kort intro til, hvordan kirken kan hjælpe flygtninge

WWW.DLM.DK/INTEGRATION

WWW.MIGRANTMENIGHEDER.DK

WWW.NYIDANMARK.DK

WWW.HADERSLEVSTIFT.DK/RELIGIONSMOEDE - stiftsudvalget for folkekirke og religionsmøde

WWW.HADERSLEVSTIFT.DK/DIAKONI - stiftsudvalget for diakoni

*Tværkulturel fredsbøn
i Uge Forsamlingshus*

Kvinder møder kvinder
Haderslev

Sprogcafé
Simon Peters Kirke i Kolding

Elizabeth Padillo Olesen
Simon Peters Kirke

HEDENSTED PROVSTI, Hedensted Valgmenighed samarbejder med kommunen om hjælp til børn og unge, i samme regi en handy-gruppe, der hjælper med at gøre lejligheder i stand til nyankomne, babypakker til nybagte mødre, tøjindsamling og formidling af kontaktfamilier

VEJLE PROVSTI, Løget og Jelling kirker har engelsksprogede gudstjenester

VEJLE PROVSTI, Christina Laursen i Løget Kirke er ansat med det internationale som fokusområde

VEJLE PROVSTI, provst Leif Arffmann er kontaktperson til Vejle Kommunes tilflytterservice

FREDERICIA PROVSTI, gudstjenesten i Sct. Michaelis tilbydes oversat til engelsk

FREDERICIA PROVSTI, et udvalg på fem præster træder til, når og hvor der er brug for en hurtig indsats fra folkekirken

FREDERICIA PROVSTI, Hannerup Kirke arbejder på at udvikle et tilbud, muligvis Middag på tværs

KOLDING PROVSTI, Kristkirkens gudstjenester simultantolkes

KOLDING PROVSTI, Kolding International Congregation i Simon Peters Kirke. Menigheden har medlemmer fra hele verden, og der er tilbud om brunch, bibelstudiegrupper, sprogcafé, kvinder møder kvinder, Toner på tværs, Middag på tværs og diverse sociale begivenheder som sommerlejr, advents- og julefest, m.m.

KOLDING PROVSTI, sognepræst og tværkulturel medarbejder holder til i Simon Peters Kirke. Ikke mindst den tværkulturelle medarbejder bliver ofte kaldt ud i sogne for at fortælle, hvad hun laver, og hvordan arbejdet kan organiseres.

KOLDING PROVSTI, venskabskontakter udgår fra tre kirker: Bramdrup, Kristkirken og Simon Peters Kirke

HADERSLEV DOMPROVSTI, café på modtagecentret i samarbejde mellem bl.a. en klasse på UC Syd, Venligboerne, Røde Kors og Fælleskirkeligt Integrations Netværk

HADERSLEV DOMPROVSTI, venskabskontakter via FIN, Fælleskirkeligt Integrations Netværk

HADERSLEV DOMPROVSTI, Kirken på tværs indeholder tre aktiviteter: Middag på tværs, Kvinder møder kvinder (i samarbejde med Luthersk Mission) og Bibelkreds for kvinder

AABENRAA PROVSTI – venskabskontakter via Dansk Røde Kors og/eller menighedsrådsmedlem Finn Bruhn, Løjt

AABENRAA PROVSTI, provst Kirsten Sønderby arbejder på muligheden for at finde en præst, der kan og vil være omdrejningspunkt for asyl- og flygtningeområdet.

SØNDERBORG PROVSTI, tværkirkelig café tre gange om ugen på asylcentret med skakklub, lektiehjælp og hjælp til det danske sprog. En medarbejder på asylcentret forsøger bl.a. at lave samarbejde med kor i byen. ■

TRE SLAGS OMSORG

Haderslev Stift vedtog tidligt i 2015 et nyt fokus på ”Diakoni” og ”Mødet med migranter”.

Stiftsudvalget for folkekirke og religionsmøde har i den forbindelse konkretiseret tre typer af behov til håndtering af religionsmødet i folkekirken. Det hedder i dette:

”Der venter alle kommuner i Danmark en stor opgave med placering og integration af de mange flygtninge. Ud over de nye flygtninge som målgruppe skal også nævnes gruppen af flygtninge og indvandrere, som har været i Danmark i længere tid, men stadig har brug for at blive mødt af kirkens omsorg. Folkekirken har mulighed for at bidrage på forskellig vis, såsom:

- Diakonal omsorg i form af gæstfri adfærd, sprogcafé, kontaktfamilieordning, fritidsaktiviteter, middag på tværs, rådgivning og samvær af forskellig slags – f.eks. i samarbejde med andre organisationer, sprogskoler, kommunen og andre.
- Åndelig omsorg, f.eks. i form af tilbud om bibler på modersmålet, indbydelse til gudstjenester, evt. af international karakter, støtte til kristne flygtninge og til mennesker, som ønsker at blive kristne, samt deltagelse i tværreligiøse møder med muslimer.
- Samfundsmæssig omsorg, herunder dannelsen til at leve i et multireligiøst samfund. F.eks. med projekter som ”Din tro – min tro” i folkeskolen, kirkecafeer på ungdomsuddannelser og møder mellem religiøse ledere og deres trossamfund.

EN AF DE MINDSTE MENIGHEDER LÆNGST MOD SYD

CECILIE BRASK I RENDBORG SYD FOR GRÆNSEN TAGER INITIATIVER OG SÆTTER TING I GANG LIGE SOM ALLE PRÆSTER. MEN HUN ER OGSÅ LYDHØR OVER FOR ØNSKER FRA MENIGHEDEN: "HVIS VI VIL BLIVE VED MED AT VÆRE HER, SKAL MENIGHEDEN FØLE SIG HJEMME, OG FOR AT MENIGHEDSLIVET SKAL LYKKES, SKAL PRÆSTEN OGSÅ BYGGE PÅ DET, MENIGHEDEN ØNSKER," SIGER HUN.

Da Cecilie Brask for 11 år siden blev præst i Rendsborg godt 70 km syd for grænsen og lidt vest for Kiel, var det på et hængende hår, at man kunne få lov at bibeholde en præst på fuld tid i den lille mindretalsmenighed. Det fik lov at spille ind, at det var den sydligste af mindretallets menigheder – en slags yderste forpost – og på den måde kunne være særligt vigtig at værne om.

Det valg, mener Cecilie Brask, har vist sig at være en rigtig beslutning.

"Der var noget at bygge på, og det er der stadig."

Hvor de tyske kirker omkring hende oplever faldende medlemstilslutning, er den danske menighed i Rendsborg stabil:

"Og endda voksende på den måde, at vi har haft den samme gudstjenestedeltagelse de sidste år, men deltagerne fordeler sig hen ad vejen med lidt færre til de store gudstjenester, mens flere kommer regelmæssigt," fortæller hun.

Indenfor er kirkerummet i Rendsborg fortroligt, genkendeligt, lyst og enkelt, men udefra ligner kirken mest af alt en stor, moderne villa. Det er det også på den måde, at kirke og menighedslokaler ligger i den ene ende af den lange hvide bygning, og præsten bor i den anden. Når menigheden har spist og drukket kaffe sammen - som den ofte gør - er folk ferme til at rydde op og sætte gang i opvaskemaskinen.

Men Cecilie Brask tager de sidste runder:

"Som præst i Sydslesvig har man mange opgaver – også praktiske. Nogle gange kan man godt ønske at have penge til at betale sig fra flere ting, men i det lange løb er det ikke sikkert, at det ville være bedre for menighedens liv," siger hun.

Da præsten startede minikonfirmander, måtte forældrene hjælpe både med at få børnene hentet på skolen og få dem spist af inden undervisningen:

"Forældrene hjælper stadig, men nu har jeg fået fast assistance på, og det er dejligt. Men ind imellem kan jeg godt

savne de faste gode samtaler med forældrene, når vi går frem og tilbage til skolen."

EN TIMES KIRKEKAFFE

På spørgsmålet, om penge er et problem, og om den danske kirke i Rendsborg har færre eller flere penge end et dansk sogn, svarer Cecilie Brask:

"Det er ikke sådan, at vi mangler, men vi har ikke ekstra penge til særlige aktiviteter. Det må vi klare selv."

Men der er stort fokus på ikke at komme til at holde fast i noget af princip og derved komme til at bremse for, at man gør noget andet, hvor man når flere.

"Vi har havemand og rengøring, men ikke en kirketjener – den opgave løfter menighedsrådet. Vores organist deler vi med en tysk menighed. Det var et problem, mens vi en periode gerne ville have i hvert fald én gudstjeneste om måneden kl. 10. Vores organist spiller i en tysk kirke kl. 10. Nu er det blevet sådan, at vores gudstjeneste søndag som hovedregel ligger kl. 11.30. Så kan organisten nå at spille i den tyske menighed først."

Men det sene tidspunkt passer også menigheden godt, mener Cecilie Brask. Gudstjenesterne kl. 11.30 slutter nemlig ofte med kirkekafe, eller at man spiser sammen:

"Og det er sjældent, at det varer mindre end en time. Det er et af de steder, hvor det er tydeligt, at menigheden er et fællesskab," fortæller præsten.

Om sommeren hentes der heller ikke vikar ind:

"Når der er ferie, lukker og slukker Sydslesvig, og der er jo ingen grund til at hente en præst ind, når man ved, der ikke kommer nogen til gudstjeneste. Derfor aflyser vi enkelte gudstjenester, når jeg har ferie."

AT LADE DET SKE

Som præst er det Cecilie Brask' ansvar at tage initiativer og have blik for, hvad der kan være fornuftigt at sætte i gang. Men menigheden sætter også sit præg på kirken. F.eks. kom en af de unge og foreslog en ungdomsklub:

"Så kan kunsten være bare at lade det ske, ikke at ville planlægge alt og i hvert fald ikke at stille sig i vejen," som Cecilie Brask udtrykker det.

Et andet forslag kom fra en mor, der gerne ville have kirken til at lave et krybbespil til julegudstjenesten.

GUDSTJENESTE PÅ ET HOTEL

Den danske menighed i Rendsborg blev oprettet i 1946 på initiativ fra SydSlesvigsk Forening, som gerne ville holde gudstjenester på dansk. Da ingen af de tyske menigheder i Rendsborg ville stille en kirke til rådighed, blev de første gudstjenester holdt på Bahnhof Hotel. Derfra flyttede menigheden til biografen Schauburg, hvor den var et par år. Kirken fik sin nuværende placering, da et medlem af menigheden stillede et stykke jord til rådighed. DKS stillede en barak op fra en af de tidligere tyske flygtningelejre i Danmark. Barakken blev indrettet med kirkesal i den ene ende og skole i den anden. Den nuværende kirke blev bygget efter samme systematik, da barakken ikke kunne holde til mere.

Hvor det skortede på velviljen de første år, har Cecilie Brask i dag et udmærket samarbejde med den tyske kirke. Det omfatter bl.a. en stor årlig økumenisk gudstjeneste.

”Hun sagde, at hvis ikke de kunne få det hos os, måtte de jo gå til den tyske kirke. Så var der ikke så meget at gøre, og vi måtte se, om vi kunne få det stablet på benene. Men allerede det første år ville 20 af børnene i årgangene over minikonfirmander gerne være med, og sådan har det været lige siden. Det kan være en anstrengende proces, men rigtig mange vil gerne deltage, og der kommer mange til den gudstjeneste.”

ANDAGT PÅ SKOLEN

Den danske menighed i Rendsborg er en af de mindste blandt de 19 pastorater i SydSlesvig. Præstens løn betaler DSUK, Danske Sømands- og Udlandskirker, de 170 betalende voksne medlemmer betaler driften. Nogle betaler deres kirkeskat til

den danske kirke i stedet for til Nordkirche, andre betaler et mindstebidrag.

Kirken er en del af det danske mindretalsarbejde, som i Rendsborg ud over kirken består af to danske skoler, to børnehaver og flere foreninger. Ofte starter relationen mellem kirke og det øvrige mindretalsarbejde med børnehaven og skolen. Bl.a. har præsten hvert år ved skolestart en andagt på skolen, og hun indkalder alle i de respektive årgange på skolerne, uanset om deres forældre er medlemmer af den danske kirke eller ej, når hun skal starte nye hold af minikonfirmander og konfirmander op. En del forældre melder sig ind i kirken ved de to lejligheder, og nogle hænger glædeligvis ved, efter at børnene er konfirmeret. ■

PRÆST UDEN ET FAST STED

CHRISTINA EBBESEN ER DØVEPRÆST OG HAR IKKE EN FAST KIRKE, BRUGER ET HELT ANDET SPROG OG HAR EN MENIGHED, DER ER SPREDT UD OVER EN STOR GEOGRAFI.

Anette Jorsal, journalist

Det kan godt være, at udgangspunktet og kerneopgaven er den samme, men ellers er der næsten en verden til forskel på arbejdet for en sognepræst og en døvepræst.

Døvepræsten har ikke en fast kirke, skal bruge et andet sprog, tegnsproget, og menigheden bor i Christina Ebbesens tilfælde i et stort område spredt fra Tønder til Svendborg og fra Sønderborg til Vejle og Esbjerg.

Og så er der alle de ting, som vi hørende tager for givet, men hvor døvepræsten skal ind og vurdere og omformulere.

De hørende ved f.eks. godt, hvad der menes med Davids hus, men døvepræsten skal være opmærksom på, at det er tegnet for familie og ikke for hus, der skal bruges i den sammenhæng.

Som bekendt er teksterne også fyldt med passiver – bæres, fortælles, lægges. Det findes slet ikke i tegnsproget, så Christina Ebbesen må finde sine smutveje.

”Det er hele tiden en afvejning af, hvordan jeg kan sige det

”Jeg har engang prøvet at være vikar i en kirke med en hørende menighed. Øijj, det var nemt. Alt var klart, da man mødte op i kirken”.

Christina Ebbesen, døvepræst

helt enkelt og nede på jorden, fordi jeg ikke kan pakke det ind i fine ord og floskler. Jeg skal hver gang helt ind til, hvad teksten egentlig betyder, og finde de rette formuleringer. Der er mange faste udtryk, som vi hørende er helt dus med, men som de døve ikke kender,” fortæller Christina Ebbesen.

Hun må også hjælpe døve med helt andre ting, end vi hørende er vant til. En dag skulle hun tale med enken efter en begravelse. Både enken og hendes afdøde mand var døve. Enken var vred og pegede på dødsannoncen i avisen. Ophidset over, at der stod: ”...gået bort”

”Hun troede, at det skulle opfattes bogstaveligt. At han var gået fra hende. Hun havde af indlysende årsager aldrig

hørt udtrykket brugt i kontekst, som mange hørende har, og på tegnsprog ville man aldrig bruge den formulering.”

En stor del af Christina Ebbesen og hendes kollega Ulrich Thiims arbejde for døvemenigheden i Sydjylland og på Fyn er af praktisk karakter. Hvilken kirke kan de låne? Kan de også låne organist, kirketjener, eventuelt sognehuset?

PAPIRNUSSERI

”Der er meget papirnusseri i forbindelse med lån af kirker. Vi planlægger gudstjenesterne for et år ad gang og sender ansøgninger til de enkelte kirker for at høre menighedsrådene, om vi kan låne kirke og evt. sognehus. Det er hele tiden en balancegang mellem at tigge og tilbyde, for det er jo samtidig et tilbud til de døve sognebørn, der er i de enkelte sogne,” siger Christina Ebbesen og tilføjer med et smil:

”Jeg har engang prøvet at være vikar i en kirke med en hørende menighed. Øijj, det var nemt. Alt var klart, da man mødte op i kirken. Når vi kommer i de kirker, vi låner, er personalet ofte uvante med gudstjeneste for døve. Organisten vil f.eks. gerne vide, om han/hun skal spille dybe toner for at få det til at vibrere lidt mere.”

Mangel på en fast kirke gør det også svært at have faste aktiviteter som f.eks. spaghettigudstjeneste for børn, for hvem gider at sætte børnene ind i en bil i Tønder for at køre til spaghettigudstjeneste i Fredericia?

ØJE FOR DET VISUELLE

Døvepræsten skal hele tiden have et øje for det visuelle. Hun må ikke stå i modlys, for så kan de døve ikke se tegnsproget og mundaflæse. Og ved kaffesammenkomster kan hun straks se, om buketter er for høje i forhold til at se hinanden og tegnsproget.

Christina Ebbesen, der selv tegner meget, understøtter sit tegnsprog med powerpoint med billeder, når hun holder prædiken. Den visuelle del af arbejdet er en væsentlig årsag til, at hun allerede under studierne valgte at blive døvepræst.

34-årige Christina Ebbesen har selv en lille smule nedsat hørelse, og hun overvejede faktisk som ganske ung at lære tegnsprog. Da hun begyndte at læse teologi i Aarhus, læste hun med niecen til en tidligere døvepræst, og da studiekammeraten skulle giftes, sagde onklen, den tidligere døvepræst, til

Christina Ebbesen: "Du skal lære tegnsprog, for du er så visuel. Du bør blive døvepræst".

Hun hørte godt efter, for hun lærte tegnsprog straks efter universitetet, og det første job som døvepræst stod klar, inden hun i 2009 var færdig med de sidste studier på pastoralseminariet.

"HYGGE-ATEIST"-FAMILIE

Det er faktisk mere usædvanligt, at Christina Ebbesen overhovedet valgte at blive præst, for som hun fortæller, så kommer hun fra en familie "med hygge-ateister". Hun blev meget optaget af kristendommen, da hun gik til konfirmandundervisning. Der var nærmest tale om enetimer, for de var kun to på hendes årgang, der valgte sognepræsten. Resten af klassen

syntes, han var for konservativ, og cyklede til nabopræsten. "Vi fik en meget spændende tid med præsten, som havde god tid til at fortælle og til at svare på alle de kritiske spørgsmål, som min far fodrede mig med," smiler Christina Ebbesen.

Døvepræsten har en meget præcis artikulering, når hun taler, og hendes talestrøm stråler af engagement og krydres med humor, når hun med lethed jonglerer rundt med *punch-lines*. Men humor er ikke det samme i de hørendes og de døves verden. Alt kan oversættes til tegnsprog, men hvor de hørende kan spille med ord, er humor hos de døve mere visuel. Derfor er der ingen tvivl om, at Christina Ebbesens levende kropssprog kommer hende til gavn, når hun vil trække på de døves smil og latter. ■

FAKTA:

Christina Ebbesen, 34 år, har helt bevidst valgt at bo i Fredericia, hvor der bor omkring 400 døve pga. døveskolen, døveplejehjem m.m.

Hun deler præstearbejdet i Døvemigheden Sydjylland-Fyn med en kollega. Menigheden består af ca. 800 døve, og der er omkring 30-40 til gudstjenesterne rundt i regionen. En del kører langt for at komme til gudstjeneste. Der gives kørselstilskud til turen til kirken.

10 pct. er arveligt døve, men 90 pct. er blevet døve pga. sygdom. Omkring en promille af befolkningen er døve, cirka 5.000 personer.

En stor del af døvepræstens arbejde er af praktisk karakter. Står hun rigtigt og uden modlys, og hvor kan hun låne en kirke til den næste gudstjeneste?

BLÅ BOG:

Fylder 70 år 27. juni 2016, ansat som præst i Varnæs sogn i 1983. Sognet ligger i baglandet mellem Aabenraa og Als fjorde.

Født i Øster Løgum Sogn. Teolog i 1972, præst i Viskinge og Aunsø sogne ved Kalundborg i syv år, hvor han og hustruen, Inge Marie, der har været lærer, fik fire børn.

Flytter til Løjt Land næste sommer og siger helt farvel til præstegerningen. Nu vil han noget andet og vil ikke fungere som vikar. Har inden for de seneste år læste idéhistorie i et par år.

Tidligere engageret i Dansk Kirke i Udlandet og Bibelselskabet.

Povl Callesen med den udgave af Bibelen, han og 20 andre fra sognet husstandsomdeler den 1. søndag i advent. En anden bog, han ofte har haft i hånden hen over efteråret 2015, er Ida Jessens "En ny tid". Den har præsten læst højt af, mens frivillige fra sognet har forberedt ting til en basar.

AFSKED MED MANÉR

**DEN 1. SØNDAG I ADVENT HUSSTANDSOMDELER
OPLYSNINGSMANDEN OG SOGNEPRÆST POV
L CALLESEN SAMMEN MED 20 FRIVILLIGE BIBELEN
I HELE VARNÆS SOGN. TIL SOMMER FRATRÆDER
HAN EFTER 33 ÅR I SOGNET.**

Anette Jorsal, *journalist*

Når Povl Callesen næste sommer forlader Varnæs Sogn, vil der være meget, som sognebørnene kan huske ham for. Og vel at mærke ikke kun dem, der har været flittige gæster i kirke eller konfirmandstue.

Her og nu vil de huske ham for, at han første søndag i advent var med rundt og dele Bibelen ud til samtlige husstande i sognet. Han vidste godt, at det var grænseoverskridende. Nærmest vovet, og folk var velkomne til at sige nej. Men sognepræsten håbede nu sådan, at de ville sige ja. For Bibelen skulle blot betragtes som en håndbog.

"Nej, det er ikke mission. Det er et tilbud om folkeoplysning, fordi Bibelen er fundamentet for vores kultur og samfund, og Bibelen er et middel til at berige livet, fordi den rummer nåde, barmhjertighed og kærlighed," siger sognepræsten.

HÅND I HÅND

For Povl Callesen går det kirkelige og folkeoplysningen hånd i hånd, for som han siger:

"Det ene kan ikke være uden det andet. Forkyndelsen er et tilbud, som folk kan tage imod. Præsten kan læse og prædike over evangeliet, men det er til hver en tid en form for oplysning om, hvem Kristus er. Og oplysningen om menneskelige forhold giver lyst til at lære kristendommen at kende, og derfor går gudstjenesten om søndagen og foredrag, oplysning og studierejser hånd i hånd."

Derfor har det også været så opløftende for ham, at Højskoleforeningen Varnæs-Bovrup, som han tog initiativ til for 25 år siden, har haft en god opbakning. I efteråret 2015 er der f.eks. en studiekreds med fem foredrag, der har den fælles titel "Menneske først og kristen så".

KONFIRMAND-UDVEKSLING

Mange konfirmander vil også huske Povl Callesen for de to årlige udvekslingsrejser. I mange år var de på udveksling i et missionsk sogn i det nordvestlige Jylland. De seneste otte år har

Der er ikke plads til en flyttevogn mellem de to kastanjetræer i indkørslen til den gamle præstegård, og derfor har sognepræst Povl Callesen spøgt med, at han og hustruen Inge Marie slet ikke kunne flytte fra stedet. Men efter 33 år kører flyttevognen uden om træerne næste sommer.

de været på udveksling med Anna Sogn på Nørrebro. Derudover tager de cyklen, når de er på udveksling i Sydslesvig, som betyder meget for Povl Callesen. De er tre dage hvert sted, bor privat og får genbesøg i Varnæs.

”Konfirmanderne er glade for det. Alt det, som jeg har prøvet at lære dem, har de glemmt, men de kan huske udvekslingen og cykelturen,” smiler Povl Callesen og tilføjer:

”Der er godt nok nogle, der siger, at de ikke vil til præst hos mig, for her skal de cykle så langt. Men når de har gjort det, er de alligevel glade.”

BERIGENDE HUSBESØG

Povl Callesen har med sine mange initiativer og deltagelse i det øvrige foreningsliv været med til at præge sit samfund, men det er også gået den anden vej. I løbet af de mange år har han været på et utal af husbesøg for at lære sit sogn og sine sognebørn at kende. Han besøger dem, når der er en anledning. Det kan være en mærkedag eller sygdom. Han kommer alle steder, og han er aldrig blevet afvist.

”Jeg har aldrig følt, at det var forkert, og det har givet mig så meget at lære de mennesker at kende. Det har været det halve af mit liv at møde dem, og alt dét, som de rummer, har været så berigende. Det har præget mig meget at få kendskab til deres rødder.”

Men faktisk bad han om ikke at få alt at vide, da han kom til sognet i 1983. Bovrup, hvor den danske nazistleder, lægen Fritz Clausen, boede, ligger i Varnæs Sogn.

”Jeg syntes, de skulle have fri. Nu var det nok. Det var en historie, der skabte splid, men alligevel har jeg gennem årene fået meget at vide. Nogle har haft brug for at lette deres hjerte, og jeg har bare lyttet.”

DANNE ET SAMFUND

Som det allerførste opsøgte han den nye efterskole, der var etableret i Bovrup. Han syntes, det var spændende med en efterskole i sognet, og han fik viceforstanderen med i redaktionen af det nye kirkeblad, som han straks tog initiativ til.

”Befolkningen er meget interesseret i historie, men der skal også være en balance i det, og vi skal altid tænke frem for at bestå som samfund. Jeg har været med til at bidrage med impulser udefra, så vi kunne forny os og være med til at danne et samfund, som man gerne vil bo i,” siger sognepræsten.

Med et sogn med 1.300 indbyggere må man også kæmpe for sin eksistens.

”Men de kampe er ikke nødvendigvis dårlige. Vi bliver nødt til selv at gøre noget, og det skaber et sammenhold,” siger Povl Callesen. Han opfatter sognepræsten som en vigtig institution for sammenhængskraften og for at bevare lokalsamfundet. ■

TRÆDESTEN FOR TRADITIONEN

AT VANDRE PÅ EN DANSK KIRKEGÅRD ER AT STIFTE BEKENDTSKAB MED HISTORIE, ARKITEKTUR, TEOLOGI, FILOSOFI, KUNST, GEOLOGI, HORTOKULTUR OG LANDSKABSARKITEKTUR PÅ ÉN GANG. I DISSE ÅR SKIFTER TALRIGE KIRKEGÅRDE IMIDLERTID KARAKTER.

Leif Arffmann, provst, Vejle

Den danske kirkegårdstradition er i fare for at smuldre. Det er ikke nyt, for kirkegårde er også underlagt foranderlighedens lov.

Denne udvikling skyldes nye livsformer, ændrede forhold til penge og følelser samt manglende sans for individets betydning, selv om dette i vores tidsalder kan forekomme selvmodsigende. At vandre på en dansk kirkegård er at stifte bekendtskab med historie, arkitektur, teologi, filosofi, kunst, geologi, hortokultur og landskabsarkitektur på én gang.

Mange udlændinge bliver slået med forbløffelse, når de ser en dansk kirkegård. Ikke så meget på grund af storladne monumenter og særprægede gravsten, men fordi kirkegårdsanlæggene indtil for ganske nylig har udgjort en ganske enestående helhed, ja, sine steder er dette fortsat tilfældet.

De hæk-omkransede firkanter og den varierede beplantning lader ane, at her mødes nuet og fortiden.

I disse år skifter talrige kirkegårde imidlertid karakter. Mange bliver ”for store”, fordi stadigt flere får en urnebegravelse i stedet for et ”rigtigt” kistegravsted. Der anlægges græsplæner med fællesgrave, og særligt bevaringsværdige gravminder samles i grupper, så kirkegården gradvis omdannes i retning af en park, hvor fortravlede bymennesker kan søge fred eller skyde genvej, lufte hunde eller opfylde individets behov for halvmarathon. Samtidig bliver pasningskrævende beplantninger og knirkende grusgange erstattet af stedsegrønt bunddække. Der bliver tænkt på miljørigtig drift og vurderet meget vedrørende udgifter til både anlæg og vedligeholdelse.

DET ANONYME SOM FORSTÅELSESHORISONT

Tidligere stod venner og slægtninge parate til at passe gravstederne. Sådan er det ikke mere. For det første prioriterer vi vores økonomi anderledes i dag end for et par generationer siden. Penge til egen begravelse er ikke det, der tiest dukker op, når skifteretten skal behandle et dødsbo. Dertil kommer, at nutidsmennesker, uagtet statslige institutioners udflytning, ofte flytter rundt efter uddannelse og arbejde, så vi har svært ved

at passe gravstederne - og derfor foretrækker vi den nemmeste vedligeholdelse. Endelig spiller det ind, at familien ikke længere er nogen stærk enhed. Husstanden er skrumpet ind, uden at jeg'et i alle henseender er blevet stærkere. Det enkelte jeg er blevet erstattet af det anonyme vi.

Alt dette bevirker, at det traditionelle familiegravsted i mange årtier har veget til fordel for fællesgravene, som måske umiddelbart kan virke som gode løsninger, men dog også giver problemer efter få år. Det har været et karakteristisk træk ved fællesgravene, at blomsterbuketter og andre erindringsgenstande ikke bliver lagt på de dertil indrettede stensætninger, men på nøje udvalgte steder. Det kan ikke forklares anderledes, end at tanken er opstået: Det er nok her, den døde ligger! Der er tale om et forsøg på at gøre det ukendte kendt.

Jeg mener, at vi skal passe meget på ikke at gøre modeluner til norm for kirkegården. Naturligvis ændrer kirkegårdene udseende, men vi er nødt til at stille os selv spørgsmålet: Hvad vil vi med kirkegården?

KAN STEN FORTÆLLE?

Også gravminderne er blevet reducerede til at være anonyme og intetsigende. Selv om de ikke er så iøjnespringende på

danske kirkegårde, har vi dog en tradition for gravminder, der fortæller noget om den afdødes person. Det kan være stenens form, det kan være den kunstneriske udformning af stenen. Det kan være personlige oplysninger i inskriptionen eller supplerende tekster i form af verslinjer, bibelcitater osv. Endelig kan det være gravmindets placering i og samspil med gravstedsanlægget.

Af angst for at virke pralende vælger mange i dag ingen inskription ud over navnet, eller en inskription, der kun henviser sig til de indviede, som "Far", "Kære mor", "Putte" etc. Her er næsten tale om et fravalg af kulturel sammenhæng. Spørgsmålet "Hvem er jeg?" er blevet et anliggende, der ikke vedkommer andre mennesker.

Heldigvis er der ved lovgivning fastsat bestemmelser for, at gravminder kan fredes, så vi på kirkegården kan se, hvorledes mennesker før os har forstået sig selv. Og der er opstået en interesse for nye former for gravminder. For at fortælle en historie er blevet en del af en kulturel identitet, og gravminder kan fortælle med på den historie.

UDFLYTNING AF DE DØDE

I Danmark har vi en lang tradition for at begrave de døde på en kirkegård. Derfor kalder vi det netop en kirkegård og ikke en begravelsesplads. Det hænger sammen med den særlige danske udgave af kristendommen, hvor folk og kirke i meget høj grad er vokset sammen.

Formentlig har der været begravelsespladser omkring kirkerne, lige så længe de har eksisteret. I starten var de som oftest blot store græsarealer, der blev afgræsset af får, og som var indhegnet af stendiger og store randtræer. Her blev de døde begravet uden synderlig orden - bortset fra at det var finest at ligge så tæt på kirken som muligt. Begravelser inde i kirken blev, ikke mindst af hygiejniske grunde, forbudt i 1805.

Gradvist ændrede kirkegården sig i retning af den kirkegård, vi kender i dag, med indhegnede gravsteder og grusbelagte stier. Udviklingen startede på landsbykirkegårdene i takt med bondestandens bevidstgørelse. Her opstod gravstedet, som bykirkegårdene tog til sig. I flere større byer måtte der i det 18. og 19. århundrede anlægges hjælpekirkegårde, assistens-kirkegårde, dels pga. pladsmangel, dels fordi det var sundhedsfarligt med så mange lig på et tæt bebygget område. De døde flyttede uden for bymidten, og samtidig flyttede havekunsten og havearkitekturen inden for kirkegårdsdiget. Kirkegården var ikke længere blot en samling græstuer.

PENGE HAR MAGT

Når vi i dag skal fastsætte, hvor meget det skal koste at erhverve og vedligeholde et gravsted, så er det en ganske interessant balancekunst. For udgangspunktet er, at kirkegården skal hvile i sig selv, men det koster penge at vedligeholde de gravsteder, som vi ikke selv længere ønsker at vedligeholde, og dermed bliver taksterne højere, og så bliver vi som gravstedsejere sure og skælder ud og vil ikke forlænge gravstedet. Det er derfor en nødvendighed at tænke sig om, når taksterne skal fastsættes og atter stille spørgsmålet: Hvad vil vi med kirkegården? ■

KIRKEGÅRDE HAR TAGET HUL PÅ FREMTIDEN

MENIGHEDSRÅD OVERALT I HADERSLEV STIFT ARBEJDER MED KIRKEGÅRDENS DRIFT. I HEDENSTED PROVSTI HAR MAN GENNEMGÅET ALLE 33 KIRKEGÅRDE FOR AT FORBEREDE DEM PÅ EN FREMTID MED FÆRRE GRAVSTEDER.

Anette Jorsal, *journalist*

Kirkegårdenes kundegrundlag ændrer sig ikke voldsomt, men det gør kundernes ønsker i disse år. De vil have mindre plads, når de skal begraves. Det betyder mindre vedligeholdelse og færre forpligtelser for næste generation. Tendensen har i en årrække været tydelig. Familiernes begravelsestraditioner ændrer sig. Færre vil have kistebegravelse, flere vil sættes ned i en urne.

I efteråret 2015 blev et ambitiøst projekt og det første af sin art i Haderslev Stift afsluttet. Et helt provsti – nemlig Hedensted Provsti – tog for fire år siden fat på planlægning og omlægning af 33 kirkegårde med henblik på at omstille dem til fremtiden.

Om en del år vil gravstederne på de fleste kirkegårde kun fylde 25-40 pct. af det areal, de fylder i dag, ikke mindst pga. fraflytning, og hvordan får man lige det til at se pænt ud, mens

udviklingen står på? Og hvordan får man arbejdsindsats og færre indtægter til at hænge sammen?

”Tidsperspektivet i forhold til at gennemføre en omlægning er jo langt. En fredningstid varer typisk 25-30 år. Måske forlænges gravstedet, og ægtefæller kan være døde med en del års mellemrum, så det kan tage op til 60-70 år, før et gravsted, som ligger næsten alene, kan fjernes,” siger Søren Kallestrup, medlem af provstiudvalget i Hedensted og formand for menighedsrådet i As, Klakring og Juelsminde Sogne. Han fortsætter:

”Det var vores intention at skubbe til menighedsrådenes overvejelser, men samtidig sikre os, at de fortsat var engagerede og selv tog ansvar for planlægningen. Det hverken kan eller skal provstiudvalg eller kirkegårdskonsulent gøre. Men vi ville gerne sætte gang i drøftelserne og sætte det lange perspektiv på ud fra et faktuel grundlag.”

Hedensted Provstiudvalg allierede sig med kirkegårds-konsulent i Haderslev Stift, Preben Skaarup, og provstiet valgte at betale for analysen og de efterfølgende drøftelser, således at de enkelte sogne ikke skulle finde penge i egne kasser for at deltage i projektet.

BESØG PÅ 33 KIRKEGÅRDE

Kirkegårds-konsulent Preben Skaarup besøgte sammen med Søren Kallestrup samtlige 33 kirkegårde, og efterfølgende udarbejdede konsulenten en analyse af det fremtidige behov for gravsteder på den pågældende kirkegård. Derudover kom han med en række ideer til, hvordan man kunne omlægge kirkegården hensigtsmæssigt til fremtidens behov. For hvordan får man det både til at se pænt ud, mens man lægger om, og hvordan gør man kirkegården vedligeholdelsesvenlig. Skal f.eks. de både tidskrævende og arbejdsmiljømæssigt krævende hække hives op?

Søren Kallestrup har gennem de seneste fire år besøgt 33 kirkegårde i Hedensted Provsti for at tilpasse dem til fremtiden. Han er medlem af provstiudvalget og har siden 2006 været formand for menighedsrådet i As-Klakring-Juelsminde Sogn. I 2007 gik han på pension som børne- og kulturchef i Juelsminde Kommune.

FREMTIDENS KIRKEGÅRD

Provstiudvalget i Hedensted Provsti besluttede at udarbejde analyser og rapporter over udviklingen af provstiets kirkegårde. Arbejdet blev påbegyndt i 2011 og afsluttet efteråret 2015.

Provstiudvalget valgte at betale analysen og rapporten. Derudover har der været mulighed for at søge midler i provstiet til større omlægninger.

Kirkegårds-konsulent Preben Skaarup og Søren Kallestrup fra provstiudvalget besøgte alle kirkegårde, hvor de blev vist rundt og fik kortmateriale. Efterfølgende blev cirka en håndfuld af de besøgte menighedsråd med gravere indbudt pr. aften til fremlæggelse af kirkegårds-konsulentens rapport.

Alle menighedsråd valgte at tage imod tilbuddet, og flere kirkegårde er i gang med omlægning.

Alle er indstillet på ændringer frem mod mere rationel pleje af områder, der ikke er i brug.

”Mange steder fordeler urne- og kistebegravelser sig fifty-fifty, nogle steder med overvægt til urnebegravelser, og alene dét frigør jo plads på kirkegårdene,” siger kirkegårds konsulent Preben Skaarup og fortsætter:

”Det er ikke undersøgt, men der er næppe tvivl om, at antallet af urnebegravelser blev forstærket, efter at det blev besluttet, at kirkegårdene økonomisk skal hvile i sig selv. Det betyder, at gravsteder er blevet dyrere at erhverve, og at det er mere sjældent, at de bliver forlænget. Det er med til at fremskynde udtyndingen på kirkegårdene.”

Men han ser gode muligheder for at bevare den danske kirkegårdskultur med dens havepræg.

”Jeg kan sagtens se gode muligheder for at få noget smukt ud af det. Personligt mener jeg, at det er uundgåeligt, at kirkegårdene skal omlægges i græs.”

EN SMULE NERVØSITET

Kirkegårds konsulent Preben Skaarup og Søren Kallestrup fra provstiudvalget fremlagde analyse og rapport for menighedsråd og kirkegårdsansatte. Søren Kallestrup fortæller:

”Mange spurgte naturligvis til, om tallene holder. Preben Skaarup fremlagde det faktuelle grundlag på en god måde, så både menighedsråd og medarbejdere kunne se, at vi ikke kan forhindre udviklingen, men vi kan forsøge at styre den, så vi stadig kan holde vores kirkegårde pæne med en mindre arbejdsindsats. Der var en god dialog, men der var typisk også en smule nervøsitet, for kirkeværge og medarbejdere har i mange år haft deres gang på kirkegården, som de har passet med stor kærlighed. Til beroligelse blev det også konstateret, at der jo typisk ikke sker en voldsom personalemæssig reduktion på én gang, men over længere tid.”

HVIRRING ER LANGT FREMME

I Hvirring Sogn var der i øvrigt en fremsynet graver, der allerede havde taget fat i tilpasningen til fremtiden. Han var begyndt på en omlægning ved at tage hække op og lægge områder i græs.

”Vi kunne derfor henvise alle til at tage en tur til Hvirring for at kigge og måske vende skepsis,” siger Søren Kallestrup.

Han synes, det har været et stort og meget spændende arbejde, og han og provstiet får løbende henvendelser fra andre, der gerne vil høre om projektet og resultatet. Ikke kun fra andre sogne og provstier, men også fra universitetsstuderende og forskere. ■

GUDSTJENESTELIVET FOLDER SIG UD OVER HELE UGEN

Børge Munk Povlsen, provst, Fredericia

I mange år har vi en gang om året samlet konfirmanderne en hel dag inden for Fredericias volde for at fortælle om Fredericias historie og kirkehistorie. I år var dette arrangement afløst af et rollespil, "Luthers Nøgle". Rollespillet fandt sted i Taulov, hvor konfirmanderne var samlet omkring kirken en lørdag i marts.

Det var koldt og vådt, men det blev en rigtig fin dag både for konfirmanderne, præsterne og de mange frivillige fra sognene i provstiet. Både rollespillets fortælling om Reformationen, den indlagte gudstjeneste og opgaverne rundt omkring i terrænet ved posterne var indholdsrigt, og jeg tror, at de allerfleste konfirmander havde en fin oplevelse af undervisning på en anden måde.

For 4. gang var elever fra 4. og 5. klasse med i "Jesus på Volden". Rundt omkring på lokaliteter i byen møder børnene skikkelser fra bibelhistorien, Maria og Jesus, Zakæus og Johannes Døberen, Peter og Andreas, Paulus og mange flere. Levende bibelhistorie og totalteateroplevelser, hvor børnene har mulighed for at vandre ind og ud af fortællingerne. Provstiets sognemedhjælpere gør også i denne sammenhæng en meget stor indsats.

Og så er det meget kendetegnende for kirkelivet her, at gudstjenestelivet mere og mere folder sig ud over ugen. Familiemønstret i børnefamilier ser vi konkret har betydning for deltagelsen i gudstjenester og andet i ugens løb. Deltagelsen i babysalmesang, kravlegudstjenester, børne- og familiegudstjenester er støt stigende. Kombinationen af gudstjenester og samvær omkring spisning og leg mellem børn og voksne er tydeligvis rigtigt gode kirkelige tilbud.

I september måned var der i Christians Sogn døgnåbent. 24 tilbud fra sidst på eftermiddagen fredag til sidst på eftermiddagen lørdag satte i den grad præg på kirken og arealerne omkring kirken – ja, helt ned til Østerstrand ved Lillebælt, hvor kor fra byen sammen med borgere var med til at synge solen op. Foredrag, natgudstjeneste, natbiograf for konfirmander, korsang, koncerter, kirkegårdsvandring, ja, i det hele taget blev det meste af, hvad kirken sådan i dagligdagen har at byde på, præsenteret på et døgn tid.

I det hele taget tør vi godt sige, at kirken i provstiet i vid udstrækning spiller en central rolle, når man også ser på, hvilke kulturelle og folkelige tilbud, der i øvrigt præger dagliglivet i provsti og by. ■

Morgensang på Østerstrand ved Lillebælt

DEN, DER AGER MED STUDE, KOMMER OGSÅ FREM

Haderslev Domkirke

Kim Eriksen, domprovst, Haderslev Domprovsti

I Haderslev Domprovsti lægger vi os nok lidt i slipstrømmen af de andre provstier, når det gælder større udviklingsprojekter, men den, der ager med stude, kommer også frem.

Vi har – med skam at melde - endnu ikke fået etableret et fælles regnskabskontor. Vi ved dog, at behovet givetvis melder sig med fuld styrke efter næste menighedsrådsvalg, og så er vi klar til at handle på det. Men vi er udfordret af, at provstiet ikke har én centerby, men tre – Gram, Vojens og Haderslev. Og provstiudvalget ser det som en af sine opgaver at modvirke den almindelige skæve udvikling, at Haderslev tager det hele. Der skal ikke være nogen udkant i provstiet.

Vi hoppede dog med på vognen, da fem provstier gik sammen om at ansatte en fælles personalekonsulent. Og den hjælp, menighedsrådene får herfra til vanskelige personalesager, er – sammen med rådgivningen og den administrative hjælp fra stiftet – af uvurderlig betydning. Den ordning er kommet for at blive.

Det område, hvor vi tøver mest, er ansættelsen af lokal-finansierede sognepræster.

Vi har et frikøb i 25 pct. af en skole-kirkemedarbejder og har meget stor glæde af samarbejdet med skolerne. I skoleåret 2014-15 var 3.288 elever fordelt på 161 klasser med i et skole-kirkeprojekt, hvor de store temaer også hos os er salmesangsprojektet og ”Jesus på slottet”.

Skal vi – eller skal vi ikke – tage det næste skridt og lokalt finansiere ansættelsen af en ungdomspræst? Behovet er stort. Og tør vi drømme om en ansættelse på fuld tid? Måske i samarbejde med kommunen om en delvis ansættelse i SSP-sammenhæng? Vil menighedsrådene – som i mange år har spændt livremmen ind – bakke op om sådan en prioritering? Det er noget af det, vi i den kommende tid skal have afklaret.

For vi svømmer ikke i penge i Haderslev Domprovsti. Vi er presset af et stagnerende udskrivningsgrundlag og er som alle andre provstier presset af faldende indtægter på kirkegårdene. Modsat er vi vildt optaget af den udfordring, som det skaber for en nytænkning omkring en mere rationel drift af kirkegårdene. Og vi tænker meget i energirigtige investeringer, som kan føre til et fald i driftsudgifterne for kirkerne og præstegårdene.

Men alle er indstillet på, at de 13,7 mio. kr., som det koster at renovere domkirken indvendig, skal findes. For domkirken er vi fælles om og stolte af. ■

Korsang i Hedensted Kirke

PÅ TVÆRS OG TIL STEDE

Hanne-Birgitte Kristiansen, provst, Hedensted Provsti

Et provsti er ikke noget, der er til stede i almindelige menneskers bevidsthed. Spørgsmålet er også, i hvilken grad det overhovedet behøver at være det. Men et provsti er i hvert fald en enhed, hvis formål er at hjælpe med til, at kirken kan være til stede lokalt og i menneskers bevidsthed.

I Hedensted er vi optaget af at finde den gode balance mellem det, der bedst foregår lokalt i sognene, og det, der skal flere kræfter til at løfte i flok. Det har været et mål i provstiet at sikre midler til begge dele.

I Hedensted Provsti er der 33 sogne, der ligger mellem Horsens og Vejle. Der er ni sogne under 500 indbyggere, og yderligere otte sogne op til 1.000. Med så mange kirker til få mennesker er kirken virkelig til stede lokalt, men samtidig er økonomien en væsentlig faktor.

Vi har derfor arbejdet målrettet med, at de penge vi har, skal ud at gøre gavn. Derfor ligger der ikke passive penge ude i kirkekasserne, der er ikke store kassebeholdninger, og ingen

kirkekasser får anlægsmidler eller sparer op til anlæg. Når der er et anlægsprojekt, gives midlerne direkte fra puljen. Vi har puljer til Kirkeliv, Energitiltag, Kirkegårde og Anlæg, og der kan søges året igennem.

Det betyder f.eks., at et sogn, der kan samle børn til et børnekor, kan få midlerne til det her og nu, og en kirkegård kan få midler til entreprenør og indkøb af planter, hvis der skal ske ændringer, fordi der fremadrettet kun er brug for 20-40 pct. af gravstederne. Der bliver kort vej fra idé til virkelighed.

I de små sogne er der ikke basis for ansættelse af en sognemedhjælper. Vi har derfor ansat en sognemedhjælper i provstiet, der er tilstede i en lang række sogne, så vi kan få løftet nogle flere opgaver lokalt.

Vi har ansat en skole-kirkemedarbejder, der bl.a. tager ud og kører forløb på skolerne, ud over arbejdet med at inspirere, hvor kirke og kristendom kan være til stede også i skolen.

Kirken på tværs i provstiet bliver til kirkens nærvær og tilstedeværelse lokalt i sognene. ■

KAFFE OG TRO UD AF HUSET OG HJEMME

Grete Wigh-Poulsen, provst, Kolding Provsti

I et hjørne af Folkekirkens Nødhjælps genbrugsbutik i Kolstergade knokler provstiets ungdomspræst. Det har han gjort i mange måneder. Væggene er nymalede. Der er borde, stole, kaffemaskine og kasseapparat. Der er unge, der har meldt sig til at give en hånd med. Heldigvis. For det var meningen, at unge skulle drive denne café for unge. Det er dem, der har døbt den "Café Kluns". Det skal være deres mødested. Et evt. økonomisk overskud går til Folkekirkens Nødhjælp. Men først og fremmest håber vi, at cafeen kan være med til at give et socialt overskud til dem, der savner det. Café Kluns er en måde at være kirke "ud af huset".

Det er det også, når tværkulturelt udvalg og SKIK laver "Din tro – min tro" for kommunens skoler. Det er efterspurgt. Der lyttes derude, når en jøde, en muslim, en kristen fortæller om deres tro. Der bidrages til børnenes dannelse, og måske husker de, hvad de selv er.

At dømme efter dagsordnernes længde ved provstiudvalgsmøderne er der travlt i provstiets menighedsråd. Der holdes øje med bygninger, reparerer og nyopføres. Det vidner om, at der i menighedsrådene er nogle, der kan og tør kaste sig ud i også den slags projekter, selvom det koster tid og kræfter. Og at der er andre, der vil bruge kirken og sognehuset eller konfirmandstuen.

Det skal være til at holde ud at være menighedsrådsmedlem, personale og præst. Der skal være glæde, fornøjelse og mening i det. Derfor mødes vi, taler sammen og, ikke mindst, gør, hvad vi kan, for at konkretisere, hvad der skal til for at nå dertil. Kontaktpersonerne har f.eks. dette år fået mulighed for at få hjælp udefra til gennemførelse af apv'er og ansøgning om refusion i forbindelse med sygemeldinger. Der er udarbejdet en personalehåndbog, som alle kan gøre til deres egen. De kan mødes i en erfa-gruppe, ledet af personalekonsulent Jacob Lysemose. Ligesom der er blevet gjort et stykke arbejde for at få klarhed over, om vi har det personale, der skal til, for at der lokalt kan være kræfter til at være kirke både i og uden for vores huse. ■

Café Kluns i Kolding

DANSK KIRKE- FORSTÅELSE I SYDSLESVIG

Viggo Jacobsen, provst, Dansk Kirke i Sydslesvig

Selv om vi ikke udgør et provsti i traditionel forstand, hører vi hjemme under Haderslev Stift, idet biskoppen har tilsynet med de danske menigheder under Dansk Kirke i Sydslesvig og præsterne, der er ansat af Danske Sømands- og Udlandskirker.

Der er 30 danske menigheder og 22 præstestillinger, og vi arbejder på "folkekirkelig vis", som det hedder i diverse vedtægter. Det vil sige, at vi forsøger at videreføre traditioner og kirkeforståelse fra Danmark. Vi fejrer gudstjenester op til 70 forskellige steder i landsdelen, og da vi kun råder over 16 egne kirkebygninger, benytter vi ofte klasseværelser eller forsamlingsrum i de danske skoler, hvor der er indrettet en "kirkevæg". Menighederne benytter ligeledes danske forsamlingshuse, og i stigende grad fejres danske gudstjenester i de lokale sognekirker.

Dansk Kirke i Sydslesvigs Kirkeråd (at sammenligne med et provstiudvalg) har gennem en periode beskæftiget sig med strukturen vedr. præsteembederne. Et arbejde, der mundede ud i den såkaldte 2020-plan. Strukturudvalget har ført mange

samtaler med de berørte menighedsråd, og ændringerne er blevet fremlagt og drøftet på den årlige Kirkedag, som holdes i Slesvig. Planen udelukker ikke justeringer undervejs, men er blevet et godt redskab med henblik på argumentationen for bevillingen til vore stillinger, ligesom den skærper menighedsrådenes bevidsthed om, at der ikke er indbygget automatik i stillingerne. Vi skal alle kæmpe for og bidrage til menighedernes liv og vækst. Strukturarbejdet har resulteret i en reduktion på to stillinger.

Vi kan i dag glæde os over et fuldstændig ukomliceret forhold til den tyske evangelisk-lutherske kirke. Det hører endda med til dens mindretalspolitik at yde os et tilskud, der modsvarer ordningen i nord for grænsen, hvor de tyske præster i Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder er ansat i folkekirken. Vi holder to årlige dialogmøder i det tysk-danske kirkeforum, og en frugt af disse møder er f.eks. det årlige fælles præstekonvent, der afvikles skiftevis nord eller syd for grænsen. Grænselandets tre biskopper bidrog således også ved festgudstjenesten den 27. september i forbindelse med indvielsen af den nye dansk-tyske salmebog. ■

Festgudstjeneste i Mariekirken i Flensborg

Gråsten Slot med slotskirken

STYR PÅ PENGENE OG UDSYN TIL KIRKELIVET

Erik Breum, formand for provstiudvalget, Sønderborg Provsti
Helle Blindbæk, provstisekretær

I gennem de seneste år har Sønderborg Provsti ønsket at ændre kulturen omkring økonomien – eller den manglende økonomi – i sognene.

I år har der været endnu mere fokus på de økonomiske udviklingsområder med konkrete handlinger bagved.

Vi har igennem nogle år haft en puljeordning for at sikre, at sognene blandt andet har de anlægsmidler, der er brug for på rette tid. Derudover har provstiet opfordret til og været behjælpelig med, at sognene samarbejder på tværs af sognegrænser. Vi har erfaring med, at sogne deler kirkesanger og organist og samarbejder på andre områder – kun fantasien sætter begrænsninger.

Godkendelsen af et fælles regnskabskontor har også været en stor gevinst for de sogne, der benytter sig af den ordning. En ensartet tilgang til budgetlægning og regnskab forenkler mange arbejdsgange.

Hele dette fokus på økonomien kan måske forekomme underligt, når vi taler kirkeliv, men når der er styr på lån, afdrag,

renter og alle øvrige udgifter, så er der tid, overskud og plads til kirkelivet! Og det er naturligvis hér, vores fokus skal ligge. Og det mål når vi inden længe.

Vi har i det forgange år ønsket at være synlige i forhold til arbejdet med unge. Med både et ungdomshus og en ungdomspræst er der bygget mange broer. Kontakten til studentermiljøet er skabt, og der samarbejdes mellem mange kirker, for at kirken er spændende for konfirmander. Med projekt ”Jesus på slottet” når vi minikonfirmanderne i hele provstiet og har skabt et projekt, som bakkes op af sognepræster, menighedsrådsmedlemmer, kirkeansatte og andre frivillige.

Året har også åbnet mulighed for, at der har kunnet etableres flere sorggrupper. Et samarbejde mellem to sognepræster og to sygeplejersker har muliggjort dette vigtige arbejde, som har været efterspurgt. Der arbejdes også på, at ungdomspræsten sammen med Kræftens Bekæmpelse opretter en sorggruppe for yngre.

Sammenlagt et år med opstramninger, udvikling og udsyn til det kirkeliv, vi skal værne om. ■

Indsættelse af Christina Laursen i Løget Kirke

KIRKESTATISTIK I BEVÆGELSE

Leif Arffmann, provst, Vejle Provsti

Da Jytte Hilden var tiltrådt som kulturminister for en del år siden, blev hun spurgt om, hvad kultur er. Hun svarede "Kultur er bevægelse". Det fortælles, at mange troede, at hun sagde "Bevægelsen". Det var imidlertid ikke tilfældet.

Der er meget rigtigt i, at kultur er bevægelse, og forstår vi dette i en bredere betydning, så er det i meget høj grad også folkekirkens hverdag i disse år. For der er mange bevægelser, der er en del af vores virkelighed. Det gælder ikke mindst de demografiske bevægelser. For Vejle Provsti viser kirkestatistikken denne bevægelse:

	2004	2008	2011	2014
Indvandrede	556	753	837	912
Udvandrede	444	397	490	496

Det giver følgende befolkningssammensætning:

	2004	2008	2011	2014
Danskere	78.701	80.353	81.318	82.425
Indvandrere	4.507	5.246	6.270	7.250
Efterkommere	1.263	1.639	1.977	2.302

Vejle Provstiudvalg har i forlængelse heraf anført følgende i sine målsætninger:

"Det multireligiøse samfund gør det ekstra nødvendigt at følge udviklingen i folkekirkens medlemsprocent i Vejle Provsti og arbejde for nye, medlemsfremmende aktiviteter.

Undervisningsvirksomhed kan indeholde et missionsaspekt. En sådan undervisning bør styrkes over for mennesker, der ikke ved, hvad kristendommen er, eller ikke er kristne. Ligeledes er det vigtigt at udvikle informationsvirksomhed om kristendommen som kulturbærende institution."

SPÆNDENDE DIALOG

Disse bevægelser har været drøftet mange gange i provstiudvalgets sammenhænge, og det vil også i det kommende år være en vigtig bestanddel af arbejdet. Det kan kun gøres i det virksomme samvirke mellem menighedsråd og provstiudvalg, og i det samvirke hører også provstiets præster.

Bevægelser er mere end de demografiske bevægelser. For ændringerne i befolkningens sammensætning gør det også spændende at være i dialog med og være en del af de kulturelle og åndelige bevægelsesmønstre, der lever godt, både i by og på land. Det gælder i høj grad i Vejle Provsti. Derfor er det et spændende sted at være folkekirke. ■

KIRKEN PÅ LANDET I AABENRAA

Kirsten Sønderby, provst, Aabenraa Provsti

Langt hovedparten af sognene i Aabenraa Provsti er landsogne. De er meget forskellige, hvad størrelse og demografi angår, men de har, hvad kirkelivet angår, mange opgaver og udfordringer tilfælles.

Ved et formandsmøde i provstiregi blev det hurtigt klart for en gruppe af formænd, at de havde meget at tale om. Der var bordplan, og formændene kom til at sidde sammen i samme grupper, som deres præster arbejder sammen i teams. Sådan var det, fordi provstiudvalget gerne ville have svar på nogle spørgsmål, og det blev formændene bedt om at svare på i fællesskab. Men der var også tid til en samtale om, hvad man var særligt optaget af i det enkelte sogns menighedsråd.

Formændene fra sognene i det sydøstlige hjørne af provstiet havde meget at tale om, så de bestemte sig for at mødes igen. Det blev til flere møder, og en idé om et samarbejde om at være "Kirke på landet" tog form.

Man inviterede Vita Andreassen, der er præst og ansat som medarbejder i satsningsområdet "Kirke på landet", til et

indledende møde og er nu i gang med at invitere alle medarbejdere, præster og menighedsrådsmedlemmer fra sognene til et møde om, hvordan man kan samarbejde og udvikle kirkelivet i fællesskab. Vita Andreassen har sagt om sin indgangsvinkel, at "Landet har en række bæredygtige netværk, foreninger og institutioner, der evner at engagere mange mennesker omkring væsentlige begivenheder i årets løb, og de netværk kan der bygges på."

Hun mener, at der er behov for at tegne et nyt og dynamisk billede af livet og kirken på landet. Kirken skal genfinde selvfølelsen og stoltheden over det særlige på dette sted og have modet til at spille ud med kreative ideer til et bredt samarbejde i lokalområdet.

"Der er masser af eksempler på, at fornyelsen ikke kommer fra centrum, men fra periferien. Jeg vil indsamle store og små succeser og beskrive og fortælle om dem, så billedet og selvbilledet af kirken på landet kan ændres", siger Vita Andreassen.

I Aabenraa Provsti venter vi os meget af samarbejdet. ■

Fem sogne samarbejder om at udvikle kirkelivet i fællesskab

STIFTSRÅDET I HADERSLEV STIFT:

Karen Sundbøll, formand
Niels Hørlyck, næstformand
Erik Brixen Olesen, Kolding Provsti
Knud Erik Hansen, Haderslev Domprovsti
Marius Nørgaard, Aabenraa Provsti
Ebbe Ejlersen, Sønderborg Provsti
Dorthe Sørensen Tungelund, Fredericia Provsti
Esther Jensen, rep. for kirkefunktionærerne
Lars Seeberg, rep. for præsterne
Lone Kofod Jensen, rep. for præsterne
Hans Havelund, rep. for præsterne
Leif Arffmann, rep. for provsterne
Kim Eriksen, domprovst
Marianne Christiansen, biskop

ANSÆTTELSE I HADERSLEV STIFT I PERIODEN 16. NOVEMBER 2014 - 31. DECEMBER 2015

Vonsild	Bitten Hyldeqvist Weile	1.12.2014
Bov	Kevin Oksen Asmussen	1.12.2014
Bramdrup	Birgit Urd Andersen	1.12.2014
Vojens-Jegerup-Maugstrup	Niels Bjørn Christensen-Dalsgaard	15.12.2014
Kolding Sct. Nicolai	Martin Bendixen Rønkilde	1.3.2015
Løjt	Ditte Sjelborg-Pedersen	1.5.2015
Nebsager-Bjerre-Stenderup	Helle Glerup	1.5.2015
Bjolderup-Uge	Allan Helmer Madsen	1.5.2015
Nybøl	Charlotte Marie Hammer Úr Skúoy	1.6.2015
Grejs-Hornstrup	Anne Mette Ramsgaard Johansen	15.6.2015
Løsning-Korning	Sune Skarsholm	15.8.2015
Broager og Dybbøl	Tina Iversen	1.9.2015
Ullerup	Lis-Ann Alexandra Rotem	1.10.2015
Sankt Nikolaj, Vejle	Christina Laursen	15.10.2015
Ørum-Daugaard-Urlev	Klaus Meyer Apeltgren	1.11.2015
Engum	Inge Pilegaard Thomsen	1.11.2015
Lejrskov-Jordrup	Niels Risbjerg Lai	1.12.2015

FRATRÆDELSE I HADERSLEV STIFT I PERIODEN 1. NOVEMBER 2014 - 31. DECEMBER 2015

Løjt	Kevin Oksen Asmussen	30.11.2014
Kolding Sct. Nicolai	Jacob Gregers Nissen	30.11.2014
Nebsager-Bjerre-Stenderup	Heidi Torp	1.1.2015
Nybøl	Henrik Nygaard Andersen	14.1.2015
Løsning	Peter Worup Bertelsen	30.4.2015
Hornstrup	Sigrid Horsholt Pedersen	31.5.2015
Ullerup	Anders Kingo	31.5.2015
Sankt Nikolaj, Vejle	Jørgen German	31.5.2015
Broager og Dybbøl	Karin Kofod	30.6.2015
Ørum-Daugaard-Urlev	Fin Rasmussen Petersen	31.7.2015
Engum	Preben Kok	31.7.2015
Lejrskov-Jordrup	Karen Søe Pedersen	14.8.2015
Sct. Johannes	Rikke Holm	30.9.2015
Bramdrup	Birgit Urd Andersen	31.10.2015
Sankt Michaelis	Peter Østergaard Jacobsen	14.12.2015
As- Klaring	Carsten Lilleøre Nørgaard	31.12.2015

KONTAKTINFO:

HADERSLEV STIFT, RIBE LANDEVEJ 37, 6100 HADERSLEV, TLF. 7452 2025, KMHAD@KM.DK

WWW.HADERSLEVSTIFT.DK, FACEBOOK.COM/HADERSLEVSTIFT

Stiftsmagasinet udgives af Stiftsrådet i Haderslev Stift v. formand Karen Sundbøll og udkommer årligt i forbindelse med det nye kirkeår. Redaktionen er afsluttet 10. november 2015.

Redaktionsudvalget:	Marianne Christiansen, Kim Jon Eriksen, Birthe Jørgensen
Tekst:	Hvor ikke andet er angivet: Birthe Jørgensen
Foto:	Nils Rosenvold, Scanpix/Sofie Amalie Klougart, Borderpress/Lars Salomonsen, Preben Skaarup, Thorkild Sørensen, Kim Holm, Benthe Sørensen m.fl.
Grafisk tilrettelæggelse:	Pure Lines - visuel kommunikation, Aarhus
Tryk:	GP-Tryk, Grenaa
Oplag:	2.000 stk.

ISSN 2245-3148: Haderslev Stifts Magasin 2015

